

Katsaus

**katsaus täyttää
5 vuotta**

numero 6 1961

Pentti Lehti:
Reijo Wilenius:
Seppo Jokipii:
Liisa Heikkerö:
Kyösti Skyttä:
Pertti Hemánus:

Pasi Rutanen:

Pentti Särämä:
Pentti Ruohonen:
Kirjallisuuskatsaus:

Henkinen kypsyy
Suomen asema myrskyn alla
Länsisaksalaista itsekritiikkiä II
Gloria Deo
Isänmaallisuudesta
Suomalaisen journalistiikan rasi-
tukset
»Kaukana tapahtumien todelli-
suudesta»
Kotomaamme kvasikuva
Ydinräjäytykset
Maiju Lassila / Erkki Ahonen /
Pekka Lounela / Jorma Etto /
Lauri Viita

KULTTUURI – POLITIIKKA – TALOUS

KATSAUS

Toimittajat: Reijo Wilenius (päätoimittaja), Raimo Antikainen

Toimitus ja tilaukset: Helsinki, Fredrikinkatu 36 B 36, puhelin 62 49 78

Vuositilaus 450 mk. Irtonumero 90 mk.

Katsaus voidaan tilata käyttämällä Kustannusoy Tähystäjän postisiirtotiliä 94711 tai postista, kirjakaupoista ja asiamiehiltä.

Ilmestyy kuudesti vuodessa

Viides vuosikerta

Jokainen kirjoittaja vastaa itse kirjoituksensa sisällöstä.

Kirjallisuuskatsauksen koonnut Olli-Matti Ronimus.

HENKINEN KYPSYYS PSYKOLOGISENA KÄSITTEENÄ

Pentti Lehti

Behavioristinen psykologia tyytyy useimmiten tarkastelemaan ihmisen käyttäytymistä rajoitetulla alueella. Tästä aiheutuu, että mahdollisuudet laajempien käyttäytymistä hallitsevien lainalaisuuksien tavoittamiseen pienenevät tuntuvasti; psykologian kielellä voitaisiin sanoa lainalaisuuksien pysyvyyden osoittautuvan heikoksi. Alempana esitetty käsittely noudattaa periaatteessa behavioristista tarkastelutapaa, mutta sitä sovelletaan yksilön käyttäytymiseen ikäänkuin ulkoa käsin niin, että tarkastelukulmaan jää yksilön elämä kokonaisuudessaan. Rajapisteet ovat tällöin syntymä (tai hedelmöittymishetki) ja kuolema. — Nämä molemmat kuuluvat kokonaiskuvaan sen tärkeimpinä osatekijöinä ja lisäksi sellaisina osatekijöinä, jotka toistuvat jokaisen yksilön kohdalla. Näiden väliin sijoittuva tapahtuminen, käyttäytyminen, on erilaisiin tavoitteisiin suuntautuvaa toimintaa ja näin on kaikkien elävien olen-
tojen kohdalla. Periaatteessahan on kysymys eräistä luonnossa tapahtuvista energian muutoksista.

Eläimen käyttäytymisessä energian muutokset tapahtuvat hyvin suoraviivaisesti: toimintatilanne on yleensä sekä ajallisesti että paikallisesti suppea. Karkeasti voitaisiin sanoa havaintotoiminnan määräävän toimintatilanteen rajat eli toimintaan liittyvien elementtien täytyy yleensä kuulua samaan välittömään havaintokokonaisuuteen. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että esim. eläimen muisti on niin sanottua toiminnallista muistia — muistielämys viriää vasta, kun joku sen osatekijöistä on havaintokentässä esillä. Eläimen kohdalla on vielä merkille pantavaa, että käyttäytymisjärjestelmä pysyy täysi-ikäisyyden saavuttamisen jälkeen periaatteessa samanlaisena loppuun saakka. Näin

ollen voidaan sanoa, että itse käyttäytymisjärjestelmä on varsin staattinen ja kiinteästi tiettyyn eläinlajiin sidottu.

Eläimen »tässä-ja-nyt»-käyttäytymisestä poiketen voitaisiin ihmisen käyttäytymistä luonnehtia laaja-alaisemmaksi ja pitkäjänteisemmäksi. Olennaisen tärkeänä eroavaisuutena on ihmisen mahdollisuus käsitteelliseen ajatteluun. Itse asiassa on kysymys siitä, että eläimen välittömän havaintokentän elementit voidaan korvata niitä vastaavilla käsitteillä ja näillä käsitteillä voidaan suorittaa operaatioita, joihin ei liity välittömiä havaintoelämyksiä. Siinä toimitaan koko ajan ikäänkuin alkuperäisen havaintomaailman elementtien »pienoismallien» 1. käsitteiden avulla ja on luonnollista, että näitä »pienoismalleja» voidaan ryhmittää ja tarkastella aivan toisella tavalla. Samoin »pienoismallit» ovat nopeammin vaihdettavissa toisiin ja mahdollisten ryhmittelyjen alue ja lukumäärä kasvavat suunnattomasti.

Ihmislapsen käyttäytyminen ei ensimmäisten elinkuukausien aikana eroa millään tavalla muiden elävien olentojen käyttäytymisestä. Sen sijaan jo alle kahden vuoden ikäisellä lapsella voidaan havaita alkunäytöksissään edellä kuvattunlaista käyttäytymistä. Jatkuva kehitys merkitsee tästä lähtien käyttäytymisen muuttumista juuri tähän suuntaan. Ihmisen toiminnassa tavoitetaan yhä paremmin ja paremmin ulkopuolisia, yksilöstä riippumattomia lainalaisuuksia ja nämä ohjaavat toimintaa. Tosin samanaikaisesti ihmisen käyttäytymisessä esiintyy myös sellaisia tavoitteita, jotka edustavat eläimen käyttäytymistä vastaavaa primitiivistä kehitystasoa. Voimme lyhyesti nimittää tämäntyyppistä toimintaa *perustarpeitten* ilmenemiseksi ja luonnehtia sitä sanomalla, että niiden tavoitteena on omien henkilökohtaisten vaatimusten toteuttaminen. Jälkimmäistä, myöhemmin kehittynyttä käyttäytymisryhmää nimittäisimme vanhaa ja epätäsmällistä ilmausta käyttäen *henkiseksi tarpeiksi* ja tämänlaatuinen toiminta merkitsee siis ulkopuolisten lainalaisuuksien *löytämistä, kokemista ja noudattamista*. Saman käyttäytymispiirteen puitteissa voivat esiintyä molemmat tavoitteet.

Olennaista ihmisen kohdalla ei ilmeisesti ole vain se, että hänellä on mahdollisuuksia henkisten tavoitteiden etsimiseen ja toteuttamiseen, vaan paljon tärkeämpää näyttää olevan, että yksilön jatkuva kehitys tapahtuu seuraavalla tavalla: Lähtökohtana ovat pelkät perustarpeet, jotka hallitsevat ihmisen käyttäytymistä syntymähetkellä, ja hypoteettisesti voimme otaksua, että loppupisteessä pitäisi käyttäytymistä hallita pelkästään henkisten tavoitteiden, ts. käyttäytymisen pitäisi tapahtua yksinomaan yksilön ulkopuolisten lainalaisuuksien vaatimuksesta ja niiden hyväksi. Käyttäytymisessä ilmenevien tavoitteiden painotussuhde muuttuu jatkuvasti yksilön elämän aikana. Tämä muutos tapahtuu vähitellen ja ihmisen elämän kokonaisvaatimukseksi voidaan asettaa juuri tämän muutoksen suorittaminen.

Selvimmän henkisten tarpeiden lainalaisuudet esiintyvät neljällä alueella. 1. *Ihmisen älyllinen toiminta* merkitsee ensi kädessä sitä, että hän pystyy tavoittamaan ja uudelleen luomaan ympäristön elementtien välisiä lainalaisuuksia. Karrikoiden voisimme sanoa, että on tärkeämpää keksiä, että $2 + 2 = 4$ kuin tietää se: älyllisen hahmottamisen avulla saatavat tulokset osoittavat tason, johon tuolla hahmotuksella on päästy. Älyllisten lainalaisuuksien tajuaminen liittyy käytännössä tavallisesti erilaisten perustarpeitten toteuttamiseen ja tämä seikka selittää sen voimakkaan ylikorostuksen, joka juuri älyllisille suorituksille on leimaa antava. Samasta syystä voitaneen tätä aluetta pitää myös kehityksellisesti kaikkein varhaisimpana, koska se käytännössä useimmiten päättyy sekä ajallisesti että paikallisesti varsin lyhytjänteisiin kokonaisuuksiin.

2. *Esteettisten lainalaisuuksien* löytäminen vaatii tavallisesti enem-

män aktiivisuutta ja useimmissa tapauksissa myös laajempien kokonaisuuksien hallitsemista. Varsin monissa tapauksissa tämänkin alueen käyttäytymiseen liittyy voimakkaita perustarpeita, jotka puolestaan supistavat toimintakenttää ja saattavat suorastaan ehkäistä esteettisen käyttäytymisen kehittymistä.

3. *Moraalisen käyttäytymisen* lähtökohtana on useimmissa tapauksissa omaan toimintaan liittyvä tarkoituksenmukaisuus ja siis selvä perustarpeitten toteuttaminen. Tietyllä älyllisellä tasolla ihminen tajuaa, että hänelle itselleen on hyödyllistä esim. liikenteessä ottaa kohtuullisessa määrässä huomioon toisten vaatimukset, näin hän tehokkaimmin toteuttaa omat päämääränsä. Tämä ei vielä ole ulkopuolisen järjestelmän noudattamista, vaan siinä luodaan vallitsevan tilanteen puitteissa käyttäytymisjärjestelmä, joka näin vaihtuu tilanteesta toiseen. Kehityksen jatkuessa nähdään yksityisestä tilanteesta ja yksilöstä riippumattoman normijärjestelmän välttämättömyys ja tämän hyväksyminen merkitsee sitä, että yksilö noudattaa tällaista normijärjestelmää perustarpeista riippumatta. Tässä näkyy selvästi ihmisen käyttäytymisen laaja-aikaisuus. Periaatteessa ihminen pystyy moraalisella alueella saavuttamaan sellaisen järjestelmän, joka käsittää koko ajateltavissa olevan ihmiskunnan ja yltää näin mahdollisimman yleispätevään moraaliseen normijärjestelmään.

4. *Uskonnollinen vakaumus* voidaan edellä esitetyn mukaan käsittää sellaisten lainalaisuuksien tavoittamisena, jotka ulottuvat tavoittajansa elämänkentän ulkopuolelle. Perustarpeisiin ja muihin henkisiin asioihin nähden kuoleman käsite näyttelee hallitsevaa osaa, mutta uskonnollinen vakaumus asettaa yksilön suhteeseen tämän tekijän kanssa. Kysymyksessä on siis nimenomaan ajallisesti mahdollisimman laaja järjestelmä, joka yleensä esiintyy vasta myöhäisessä kehitysvaiheessa ja samalla lopullisesti täydentää henkisen kypsyyden saavuttamisen.

Edellä kuvattua ihmisen käyttäytymisen vähittäistä muuttumista voitaisiin lyhyesti luonnehtia ihmisen *persoonallisuuden* kehittymiseksi. Näin siis yksilön persoonallisuus muodostuu sitä mukaa kuin henkiset tavoitteet saavat hallitsevan osuuden hänen käyttäytymisessään. Tämän näkemuksen mukaan ihmisen elämä ei ole ensi kädessä suorituksia eikä saavutuksia, vaan dynaamista, jatkuvaa muuttumista tavoitteiden suuntaan. Ulkonaiset suoritukset ovat vain oireita saavutetusta kehitystasosta, mutta niillä ei ole suoranaista itseisarvoa. Arvoa on pelkästään sillä persoonallisuudella, josta nuo saavutukset ovat todisteina.

On tärkeätä nähdä, että edellä selostettuun persoonallisuudenkuvaan kuolema kuuluu olennaisen tärkeänä osana, itse asiassa se on eräs tämän selvittelyn ydinkohtia. Selostettu näkemys tavoittelee sellaista muuttumista, jossa kuolema vapauttaa yksilön lopullisesti aineellisista tavoitteista ja liittää hänet yksilöä laajempiin lainalaisuuksiin, joiden laatu ja pohtiminen on tässä yhteydessä sivuutettu. Tämän näkemuksen puitteissa ei myöskään vanheneminen muodosta rappeutumisilmiötä niin kuin yleisesti käsitetään, vaan vanhenemiseen liittyvä perustarpeitten asteittainen supistuminen luo mahdollisuuksia henkisten tavoitteiden voimakkaammalle esiintymiselle. Kehityskaari, joka ihannetapauksessa sijoittuu syntymän ja kuoleman väliin, ansaitsee hiukan lähempää tarkastelemista. Se osoittaa meille, että parhaimmillaan yksilö omassa kehityksessään toteuttaa ainoana elävänä olentona koko luonnon piirissä vähittäisen siirtymisen materiasta hengeksi ja tältä kannalta katsoen merkitsee yksilön persoonallisuuden kehitys ainutlaatuisuista järjestelmää koko luonnon piirissä. Samalla on todettava, että tämä kehitysmahdollisuus merkitsee myös kehitysvaatimusta. Näin henkisen kypsyyden saavuttaminen, joka ilmenee loppuun vietyinä persoonallisuuden kehityksenä, merkitsee ihmisen tehtävää tuntemamme luonnon piirissä.

SUOMEN ASEMA MYRSKYN ALLA

Reijo Wilenius

1. Me olemme olleet riittämättömästi informoituja siitä, mitä maailmassa tapahtuu. Yksipuoliset lähteet ovat antaneet yksi- ja pinta-puolisen kuvan. Olemme lisäksi suhteettomasti tuijottaneet oman ahtaan alueemme sisäisiin kysymyksiin. Siksi Neuvostoliiton nootti 30. 11. tuli useimmille kuin salama kirkkaalta taivaalta.

Kun kuva yleisestä maailmantilanteesta oli samaa, täytyi nootin herättää vaikutelma, että se oli jonkinlainen Suomeen kohdistuva erillinen ja erityinen pahuuden ilmaus.

2. Euroopassa seisovat vastakkain NATOn ja Varsovan liiton asevoimat. Kun toinen lisää voimiaan, tekee toinen samoin. Todistettavasti on NATO viime kuukausina tehostanut taistelupotentiaaliaan ja kehittänyt organisaatiotaan. Tämä on tosiasia, jota emme tulkitse sen pitemmälle.

Neuvostoliitolla on turvanaan Mustalta mereltä Itämerelle hyvin varustautuneiden liittolaisvaltioiden muuri: Bulgaria, Romania, Unkari, Tshekkoslovakia ja Puola. Pohjoisella siivellä, Itämeren rintamalla, sen puolustusjärjestelmässä on aukko: Suomi.

Pohjoisen siiven puolustus on teoriassa järjestetty siten, että Suomi on sitoutunut ystävyys- ja avunantosopimuksessa estämään »Saksaa ja sen liittolaisia» käyttämästä Suomen maa-, vesi- ja ilmatilaa hyökkäysväylänä Neuvostoliittoa vastaan. Tällä suunnalla sijaitsee Neuvostoliiton toinen suuri hermokeskus, Leningradin seutu. Sodan syttyessä olisi ilmatilamme — ottaen huomioon armeijamme aseistuksen — Euroopan ehkä haavoittuvuin ilmatila. Eikä tämän asiantilan seurauksia kokisi ainoastaan Neuvostoliitto, ja sen pohjoiset hermokeskukset, vaan myöskin Suomi.

Voimme olla varmat siitä, että läntisen liittoutuman esikunnissa on laadittu suunnitelmat, joissa otetaan huomioon yksinomaan Neuvostoliiton pohjoisen puolustuksen t o s i a s i a t. Meillä ei ole syytä elättää illuusioita siitä, että ilmatilamme jätetään loukkaamattomaksi vain sillä perusteella, että pyrkimyksemme puolueettomuuteen on tunnustettu ja että olemme jollain lailla tarunhohtoinen kansa. Poliitikot voivat ottaa sen huomioon; mutta sodassa, joka käydään sananmukaisesti elämästä ja kuolemasta, painaa sotilaitten mielipide. Myös Itävallan puolueettomuus oli tunnustettu, juhlallisemmin kuin Suomen, mutta se ei vähääkään estänyt, että Libanonin kriisin aikana 1958

amerikkalaiset sotilaskoneet lensivät Länsi-Saksasta Libanoniin siitä, missä tie oli lyhin: Itävallan yli. Jokin aika sitten kiinnitettiin englantilaisessa New Statesman-lehdessä huomiota operaatiosuunnitelmaan, joka amerikkalaisen avomielisyyden ansiosta oli vuotanut julkisuuteen. Suunnitelma oli laadittu sen fantastisen tilanteen varalta, että Englanti ja Japani ryhtyisivät sotaan Yhdysvaltoja vastaan. Tämä on vain murto-osa siitä valtavasta suunnitelmamassasta, joka on laadittu kaikkien mahdollisten sotatilanteiden varalle. NATO:n ja Varsovan liiton käydessä avoimeen selkkaukseen jäisi painamaan ainoastaan Suomen strateginen asema ja Suomen tosiasiallinen kyky säilyttää alueensa koskemattomuus.

3. Kukaan länsimainen tarkkailija ei kiellä sitä, että Atlantin liitossa on Länsi-Saksa saanut vuosi vuodelta tärkeemmän aseman. Mitä me Suomessa tiedämme Saksan Liittotasavallasta?

Tietomme ovat todella sangen vähäiset. On sanottu, että suomalainen lukee sanomalehteään kuin katkismusta, varsinkin jos uutislähteet ovat läntisiä. Suuria läntisiä uutistoimistoja (joita johtavat lehtemme käyttävät) ei voida yleensä syyttää siitä, että ne esittäisivät selviä valheita. Mutta voidaan osoittaa, että niiden eräänä menetelmänä kylmän sodan propagandassa on vaikeneminen. Esitän muutamia esimerkkejä Länsi-Saksan kohdalta.

Vieraillessaan USA:ssa esitti Länsi-Saksan vaikutusvaltainen puolustusministeri Franz-Josef Strauss henkilökohtaisena kantanaan, että Länsi-Saksan politiikan päämääränä on vuoden 1914 rajojen palauttaminen. (Kannanoton kuuli mm. tunnettu journalisti Robert Jungk, joka kertoi siitä syyskuussa L'Express-lehdessä.) Uutinen tästä sensaatiomaisesta poliittisesta tunnustuksesta ei saapunut Suomeen mitään läntistä uutiskanavaa myöten. Yhtä vähän olemme saaneet kuulla lupauksista, joita Länsi-Saksassa on tehty menetettyjen itäisten alueiden pakolaisille. Tiedämme täällä vain, että Liittotasavallan hallitus ei hyväksy nykyistä Saksan ja Puolan välistä rajaa ja että se on ainoa eurooppalainen valtio, jolla on selviä territoriaalisia vaatimuksia. Kaikki nämä tosiasiat on tarkoin huomioitu Saksan itäisissä naapureissa, ja ne ruokkivat siellä aiheellista pelkoa.

Liittotasavallan hallituksen jäykkää ja jyrkkää idänpolitiikkaa kritisoivat äänet eivät liioin kantaudu Suomeen asti. Meille olisi mitä hyödyllisintä tietää, mitä esim. riippumaton ja informaatioiltaan luotettava Der Spiegel esittää maansa oloista ja politiikasta. Der Spiegel, joka hankkii informaatiossa tieteellisellä tarkkuudella, osoittaa miltei viikosta viikkoon, miten entiset kansallissosialistit ovat kaikessa hiljaisuudessa — suurten läntisten uutislähteitten kiinnittämättä siihen huomiota — palanneet valtion hallinnon ja oikeuslaitoksen määrääviin asemiin. Heidän mukanaan jäykistyy idänpolitiikka. Harvat ovat täällä selvillä esim. siitä, että uusi ulkoministeri Gerhard Schröder liittyi SA:han jo varhain 30-luvulla. Porvarillisen Der Spiegelin käsitys on sama kuin Neuvostoliiton: Länsi-Saksan voimakasta armeijaa ei ole ensi sijassa rakennettu Bonnin valtion puolustamiseksi, vaan Neuvostoliittoa vastaan. Lehden päätoimittaja Rudolf Augstein on lisäksi väittänyt, että »sotilaspiirien painostuksesta on tullut länsisaksalaisen politiikan olemus.» Tätä taustaa vasten on nähtävä Neuvostoliiton nootti Suomelle.

4. Myöskin Berliinin kriisin todellisista syy-yhteyksistä meillä on sangen pintapuolinen kuva.

Lukuisat länsimaiset idän-kävijät ovat todenneet, että Neuvostoliitossa, Puolassa ja Tshekkoslovakiassa vilpittömästi pelätään voimistuvan Länsi-Saksan aikomuksia. Pelko saa ravintoa niistä puheista ja lausunnoista, joita läntiset uutiskanavat eivät meille välitä. Siksi tämä pelko vaikuttaa meistä vilpilliseltä. Idässä uskotaan, että Länsi-

Saksa otollisella hetkellä voi laukaista NATO:n sotakoneiston toimimaan vaatimustensa hyväksi. On vaikeata arvostella, missä määrin tämä uskomus on perusteltu. Sen loogillinen seuraamus on joka tapauksessa vaatimus Itä-Saksan rauhansopimuksesta, jossa Saksan nykyiset rajat määrätään lopullisiksi ja joka siten olisi ehkä ratkaiseva sulkua Länsi-Saksan territoriaalisille vaatimuksille. Rauhansopimuksen eräs väistämätön juridinen seuraus on se, että Itä-Saksa saa itsenäisenä valtiona valvontaansa kulkutiet Länsi-Berliiniin. Kun me Suomessa emme näe tätä syy-yhteyttä, olemme alttiita propagandistiselle käsitykselle, että koko rauhansopimuksen tarkoituksena on Länsi-Berliinin kaappaaminen.

5. Siitä hetkestä lähtien, jolloin Itä-Saksa aloittaa suvereenin valvontansa Länsi-Berliiniin johtavilla teillä, on sodan vaara läsnä päivästä päivään, elleivät länsivallat tunnustaa Itä-Saksan riippumattomuutta oikeutta sellaiseen valvontaan omalla alueellaan. Tästä asiasta on lehdistömme välittänyt erään oikean informaation: Länsi-Saksan ja Ranskan diplomaattia työskentelee kaikin keinoin estääkseen sellaisen valvontaoikeuden tunnustamisen, kun taas Yhdysvallat ja Englanti ovat taipuvaisia sen jossakin muodossa hyväksymään. Meidän suomalaisten on hyvä tietää, että tähän tilanteeseen — rauhansopimus solmitaan, Itä-Saksa saa kulkutiet valvontaansa, eikä valvontaoikeutta lännen taholta tunnusteta — on toistaiseksi (Liddel Hartin mukaan) taottu vain yksi suunnitelma: kulkuyhteydet turvataan NATO:n panssarikolonnan avulla. Jos Varsovan liitto vastaa samoilla keinoilla, seuraa aseellinen konflikti.

Suomalaisen tarkkailijan näkökulmasta näyttää, että Länsi-Berliinin vapaus ja kulkuyhteydet sinne voidaan riittävästi turvata rauhanomaisella sopimuksella itävaltioiden kanssa. Tämä ei liene liian korkea hinta ydinasesodan välttämiseksi. Sopimuksen tekoa on estämässä eräiden lännen hallitusten sokea usko, ettei kommunistisen valtion kanssa voi solmia mitään sopimusta. Kenties hiven Paasikiven linjaa sovellettuna suurpolitiikkaan saattaisi estää Berliinin kriisin huipentumisen koko maailmalle katastrofaaliseksi.

6. Samalla kun olemme kirkkaasti selvillä aktuaalisesta sodan vaarasta Berliinin yhteydessä, meidän on syytä tietää, että niin idässä kuin lännessä on piirejä, jotka pitävät aseellista yhteenottoa väistämättömänä. Molotovin tunnettu kirje viimeiselle puoluekongressille Moskovassa on todistus tämän mielipiteen olemassaolosta Neuvostoliitossa. On väitetty, että myös Kiinan johtohenkilöt pitävät sotaa väistämättömänä. Kuuluisan amerikkalaisen sosiologin Wright Millsin mukaan katsotaan eräissä johtavissa amerikkalaisissa piireissä, että sota on todennäköisin seuraus kommunistisen ja kapitalistisen järjestelmän kilpailusta. (Katsaus 4/1960: »Kolmannen maailmansodan syyt».) Maailma on takertunut keskinäisen vihan ja epäluulon verkkoon. Tämän seikan toteaminen, asiallisten informaatioiden pohjalla, on ensimmäinen askel eteenpäin.

7. Tämän maailmanpoliittisen vaelluksen jälkeen näkyvät ehkä selvemmin Suomen sotilaallis-poliittisen aseman ääriviivat uhkaavan myrskyn alla.

Rauhan vallitessa on Suomi puolueeton valtio. Sodan uhatessa, ja sodan aikana, me olemme osa Neuvostoliiton puolustusjärjestelmässä. Mikään sopimus, kokoelma pykäläiä, ei pysty riittävästi takaamaan tätä asemaa. Kansan ja hallituksen todellinen ase on yksin ratkaiseva. Itäisen liittoutuman johtoa täytyy kiinnostaa yksinomaan se, tulemmeko kaikissa yllättävissä tilanteissa toimimaan tekemämme sopimuksen hengessä. Missä määrin me pystymme näissä tilanteissa ymmärtämään Neuvostoliiton näkökohtia, jos kuvamme yleisestä maailmantilanteesta on muodostunut vain läntisen propagandan

Jatkuu takakannella

seppo jokipii

LÄNSISAKSALAISTA ITSE- KRITIIKKIÄ II

»Totta kai meillä on vielä natseja, ette kai luule, että pelkkä vuosiluku, toukokuun 8. 1945, on muuttanut ihmiset?» vastasi Heinrich Böll englantilaiselle vieraalleen, joka tiedusteli häneltä länsisaksalaisten poliittista asennoitumista 1960. Saksalaisen vuodelta 1933 erottaa saksalaisesta 1961 se että jälkimmäinen ansaitsee enemmän ja elää paremmin. Eikä kukaan sano: Saksa on voitettu. Käytetty termi on *Zusammenbruch*, luhistuminen; jälkeen *Zusammenbruchin* merkitsee vuosia 1945—48, sen jälkeen puhutaan aikakaudesta jälkeen finanssireformin 1948. Länsisaksalaiset elävät vuotta 13 jälkeen rahanuudistuksen. Sitä ennen oli *Zusammenbruch*, sitä ennen ei paljon mitään. Sitä jonka muisti ulottuu yli kymmenen vuoden pidetään vähän sairaana. Puhuminen Saksan keisarikunnasta on melkein kuin puhuisi kolmannesta puunilaissodasta. Ainoa uhka, joka tänään saa saksalaisen tosissaan pelkäämään, on laskeva rahankorko. Ystävien ja naapurien kuolema ei ole opettanut heitä arvostamaan elämää: tuska ei ole muuttunut viisaudeksi eikä kärsimys voimaksi; saksalaiset ovat absurdilla tavalla köyhiä, koska he eivät kasvottain alituisen uhkan kanssa ole edes oppineet oikein nauttimaan suhteellisesta hyvinvoinnistaan. On olemassa hyvin paljon hyvin älykkäitä nuoria ihmisiä, jotka ovat hyvin informoituja, koulutettuja ymmärtämään yhteyksiä ja tekemään johtopäätöksiä: kysymys on vain siitä milloin heidän vastarintansa herää. — Nämä ovat poleemisen kärjistettyjä ajatuksia, jotka Heinrich Böll olisi tahtonut esittää keskustelussa ystävälleen; hän kirjoitti ne myöhemmin erääseen ylioppilaslehteen.

Heinrich Böll on nyky-Saksan tunnetuimpia kirjailijoita; ja mikä merkitsevintä, hän on niitä jotka eivät jaksakaan ihastua länsisaksalaisen hyvinvointivaltion kauniiseen pintakuoreen. Hänen *mementonsa* on: älkää luottako tähän rauhaan. Böllin tähän asti viimeinen romaani »Billiard um halb zehn» (suom. Biljardia puoli kymmeneltä) on satiiri länsisaksalaisen talousihmeen lapsista, joiden »hyvät teot ovat melkein kauheampia kuin heidän entiset pahat tekonsa.» Böllin käyttämä hivenen mystillinen symbolinen sanasto ei ole liian mystillistä jättääkseen jotain arvaamisen varaa: kun hän puhuu 'puhvelin sakramentista', jota maistaneet eivät koskaan parane ja 'karitsan sakramentista' vastakohdana, ei termien kristillisväritteinen mystiikka salaa sitä että kysymys on poliittisista asenteista. Ne jotka ovat maistaneet puhvelin sakramenttia, ovat hymyttömiä, heidän läsnäollessaan ilmassa on murhaa. He ovat niitä jotka »antavat murtaa kultahampaat ruumiitten suusta, leikata lapsilta hiukset.» He edustavat rodun, veren ja voiman oikeutta. Kun he pieksävät vastustajiaan, pilkkasanana on 'Jumalan karitsa'. Nykysaksalaisessa yhteiskunnassa he kutsuvat itseään vakaumukselliseksi demokraateiksi, mutta »heidän oikea kätensä on aina lahjuksia täynnä». Näistä ihmisistä Böll sanoo, että he ehkä sittenkin voittivat. Nyky-yhteiskunnassa he ovat arvossapidettyjä hallintoneuvostojen ja johtokuntien jäseniä, suurliikemiehiä, virastopäälliköitä. Sota-aikana puhvelin sakramenttia nauttineet toimittivat ihmisiä hengiltä minkä

syyn takia tahansa; siihen riitti juutalaiselle annettu kourallinen perunaita, poliittinen reunahuomautus pommisuojassa. Nykyään he keskustelevat poliittisista lehmänkaupoista ja äänenemmistöistä oikeisto-oppositiossa ja vasemmisto-oppositiossa; heitä on joka puolueessa. Böllin romaanin monipolvisessa ja kerrostuneessa rakenteessa nämä kritiikin katkelmat eivät ole suinkaan päällimmäisiä, mutta niillä on oireellinen arvonsa. Näinä päivinä, jolloin Saksassa keskustellaan uuden ulkoministerin, entisen natsin, tyypillisen pyrkyrihahmon poliittisesta menneisyydestä, tämä kirjallinen itsessään epähenkilökohtainen ja osoittelematon kritiikki osoittaa oikeutuksensa.

Ehkä kuuluisin saksalainen sodanjälkeinen näytelmä katkerimilta *Zusammenbruchin* vuosilta, Borchertin »*Draussen von der Tür*» (suom. Ovien ulkopuolella) päättyy pimeyteen tuskaisiin kysymyksiin: Täytyykö meidän loputtomasti tappaa ja antaa surmata itsemme? Miksi kukaan, kukaan ei vastaa! Borchertin ajoista on paljon muuttunut. Tahdotaan unohtaa. Kukaan ei muistele surkean sekasorron vuosia. Saksalaiset ovat saaneet rakkaat lelunsa takaisin: kummallakin puolen vyöhykerajaa astuvat tiiviit rivistöt yhtäjalkaa. Sama kaiku on askelten, — ehkä tuolla puolen militäärisempi, mutta siellähän ovat preussilaiset perinteet. Länsisaksalaisessa yhteiskunnassa kritiikki on järjestyttömäntä, hajanaista ja laimeaa. Heinrich Böllin kaltaiset tuomio-päivän pitäjät ovat harvinaisia. Bonnin hallitus on länsivaltojen altis myötäilijä: maa voidaan varustaa millaisilla aseilla tahansa, kukaan ei tosissaan korota ääntään. Näin on ollut osittain pakko menetellä: saksalaiset eivät suinkaan ole vastuussa maantieteellisestä asemastaan ja sen tuomista strategisista vaaroista. Mutta katseet ovat taas kääntyneet Saksaan: suurvaltojen shakkipelissä siitä voi tulla uhka maailmanrauhalle.

Lüsa Heikkerö

GLORIA DEO

*Pyysit kirjoittamaan
joulusta
(nyt on helluntai tulossa
ja leivoset värisevät
kuumassa tuulessa)
ja talvesta.
Se jäädyttää sateet puukoiksi
lävistää vaatteet
kirvelee silmissä.
Kun oikein palelemme
ja pihat ovat autiot
ja pimeät
leimahtavat kuuset tuleen
tähdet nousevat latvaan:
Kunnia olkoon Jumalalle korkeudessa
ja maassa rauha
ihmisillä hyvä tahto
(nyt on helluntai tulossa
ja kyyhkynen laskeutuu
vihreälle ruoholle).*

Kyösti Skyttä

Pelko ja viha kulkevat ihmisluonnossa käsi kädessä ja aikaansaavat aggressiivisuutta, jos siihen on tilaisuutta, tai pakenemista, jos tie aggressiivisuuteen on suljettu, mutta pakenemiseen avoin. Pelko ja viha ovat omiaan johtamaan tilanteeseen, josta ei nähdä muuta ulospääsyä kuin pakeneminen. Pakeneminen on kuitenkin kansakunnan tulevaisuuden kannalta rintamakarkuruutta. Pelon ja vihan pohjalta ei myöskään löydy *yksilöllistä*, vapaata ja itsenäistä suhtautumistapaa maailmanpolitiikkaan, vaan ne vievät ulkopuolisen propagandan palvelukseen, massaliikkeeseen, joka on Suomen kaltaisen, idän ja lännen rajamaakunnan tulevaisuudelle tuhoisaa.

Tätä abstraktista tekstiä on paras koettaa selvittää esimerkeillä. Puolan kapinan johdosta kirjoitti Snellman vuonna 1863: »Jos isänmaata kohtaavat ne onnettomuudet, joiden tuottamisessa he (vastuuttomat lehtimiehet) ovat olleet avullisina, on heidän syyllisyydentuntonsa oleva heidän rangaistuksensa.» Tämä on vieläkin täysin ajankohtaista puhetta, sillä miltei joka päivä me saamme todeta, kuinka maassamme pidetään vapautena sitä, että lehdet saavat ilman kritiikkiä saksia esim. Länsi-Saksan lehdistä samoja pelon ja kaunan ilmauksia, joita mekin itsesämme elättelemme. Tämä ei ole kuitenkaan vapautta, vaan NATOn maiden kollektiivisen ideologian ja sen propagandan palvelemista. Kun esim. marraskuun alun neuvostonootin johdosta länsisaksalaiset lehdet palauttivat lukijoittensa mieleen Neuvostoliiton hyökkäyksen Suomeen syksyllä 1939, ei tällaisten 'uutisten' lainaaminen ilman kritiikkiä ollut itsenäistä; itsenäistä sen sijaan olisi ollut, jos olisimme esim. kysyneet, *ketkä* avasivat syyskesällä 1939 oven sekä toiseen maailmansotaan että kommunismin ekspansioon.

Snellmanille oli selviö, että kansakuntien suhtautuminen toisiinsa ei ole staattinen, toisistaan riippumaton tila. Samassa kirjoituksessa (»Sota vai rauha Suomelle»), josta yllä oleva kohta oli lainattu, kirjoitti Snellman: »... Puolan kapina ja länsivaltojen uhkaukset ovat saaneet Venäjän yhteishengen nousemaan kiehumapisteeseensä, mikä seikka tulee tekemään sodasta kansallissodan». Edelleen: »Sen (Euroopan) hallituskuntien sotasuunnitelmiin sisältyy laskelma, että Suomi on toinen Puola. Sitä ei voidakaan kieltää: suomalaiset ovat antaneet aihetta näihin käsitelmiin».

Ei tarvita suurta mielikuvitusta sen huomaamiseen, että nämä ajatukset ovat edelleen täysin ajankohtaiset. Kun unkarilaiset nousivat kapinaan 1956, he eivät enää olleet *vain* isänmaansa etuja ja tulevaisuutta ajattelevia unkarilaisia, vaan myös läntisen propagandan uhreja ehkä itse sitä huomaamatta: he olivat toiveajattelun vallassa ja laskelmoivat ainakin jossakin tuntonsa pohjalla Lännen väliintulolla. Län-

nen vastuuton propaganda kiihdytti tunteita barrikaadien molemmilla puolilla lisäten siten unkarilaisten kärsimyksiä. »Suurvallat eivät koskaan taistele muiden kuin omien etujensa tähden», sanoo Snellman. Tärkeän vertailukohdan Unkarille tarjoaa Puolan kehitys. Syksyllä 1956 oli Puola temppelin harjalla: toisella puolella olivat ne nimettömät massat, jotka kiihtyneessä mielentilassa olisivat pienestäkkin signaalista syöksyneet päin venäläisiä panssareita, toisella puolella taas ne nimettömät kommunistiset tai ei-kommunistiset puolalaiset, jotka väärän 'realismin' nimessä olisivat olleet valmiit taipumaan Moskovian painostukseen. Puolan kansa lujan Gomulkan johdolla pääsi kuin pääsikin läpi äärimmäisen ahtaasta portista avarammille maisemille ja on nyt kansallisin ja vapain kaikista kansandemokratioista. Selvennyksen vuoksi on ehkä paikallaan huomauttaa, ettei läntisen propagandan tahallisenä tarkoituksena ole tietenkään rauhanaikana aiheuttaa kapinaa missään 'kansandemokratiassa', mutta NATO:n maiden *sodan varalle* tehtyihin suunnitelmiin sisältyy laskelmia eri kansojen mielialoista ja asenteista Neuvostoliittoon nähden. Tämä pitäisi lehdistön ottaa huomioon Helsingin Sanomista Peräkylyn uutisiin; mutta ottavatko ne? Sota vai rauha ei riipu meistä, mutta uskollisuus omaa maata ja kansaa sekä niiden etuja kohtaan riippuu.

Onko olemassa isänmaallisuutta ilman pelkoa, kaunaa ja aggressiivisuutta jotakin toista kansaa kohtaan? Voitanee olla yhtä mieltä siitä, että vain tällainen isänmaallisuus on hyväksyttävää ja vain sitä tulee edistää. Tällaisen isänmaallisuuden jäljille päästään 1800-luvun merkkimiesten kansallisuustunteeseen tutustumalla. Isänmaallisuus ei ole mikään staattinen olotila, vaan isänmaallisuus on suomalaisiksi kasvamista, itsenäisyyteen kypsymistä. 1800-luvun kansallisten merkkimiesten kansallistunteelle oli ominaista sekä syvyys että laajuus; 1920- ja 30-lukujen isänmaallisuus taas näyttää pohjautuneen sekä pelkoon että alemmuudentunteeseen, siitä sen aggressiivisuus.

Jotta me pääsisimme paremmin oikean isänmaallisuuden jäljille, kannattaa hieman tarkastella Snellmania. Snellmanista tuli kansallinen herättäjäme siksi, että hänen suomalaisuutensa oli universaalista, yleispätevää. Hän jäsenyi koko siihen biologis-historialliseen elimistöön, joka kantoi nimeä Suomen kansa, ja tuli siten sen tulkiksi. Kun hän samaistui koko Suomen kansan kanssa, tämä samaistuminen tapahtui sekä sosiaalisessa suunnassa ylhäältä alas, vasemmalta oikealle, että historiallisessa suunnassa, jolloin historiaa ei ollut vain kansakunnan menneisyys, vaan myös sen tulevaisuus. Tästä syystä hän ei voinut hyväksyä pelon ilmauksia. Kansakuntaan samaistuminen oli hänessä henkisielullisena tilana, joka teki hänet pelottomaksi ja antoi hänen työlleen laajan kaikupohjan. Hänen pelosta ja kaunasta vapaa isänmaallisuutensa oli niin voimakas, että hän meni mieluummin yläalkeiskoulun opettajaksi Kuopioon kuin professoriksi Ruotsiin.

Sellainen isänmaallisuus, joka sisältää pelon ja kaunan elementit, on omiaan manaamaan esiin juuri sitä, mihin pelko kohdistuu. Pelko ja kauna 'haistaa' aina viidennen kolonnan miehiä kaikkialla, tukahduttaa keskustelua, sitoo voimia; elämänkenttä kapenee ja luova työ estyy. Rohkean, rakentavan, luovan isänmaallisuuden pahimpia esteitä näyttää olevan Suomen kansan perinteellinen käsitys, jonka mukaan idän kanssa ei voi syntyä mitään luottamussuhdetta. Jos tällainen suhde ei ota syntymänsä, eikä ole vähintään yhtä tärkeitä etsiä rikkaa omasta silmästä kuin naapurin silmästä?

Suomi on vastoin tahtoaan lakannut olemasta »lännen äärimmäinen etuvartioasema itää vastaan» ja muuttunut idän ja lännen väliseksi sillaksi. Arvokkainta mitä tässä asemassa voimme oppia on, että poliittis-ideologisiin massaliikkeisiin ajautuminen tai niiden propagandistina olominen ei ole vapautta, itsenäisyyttä eikä isänmaallisuutta.

SUOMALAISEN JOURNALISTIIKAN RASITUKSET

Pertti Hemánus

Ylioppilaslehti on joskus kirjoittanut, että siitä asti kun Mikael Agricola opetti Suomen kansan lukemaan katekismusta, Suomen kansa lukee kaikkea tekstiä kuin katekismusta.

Tähän »kaikkeen tekstiin» kuuluu lehdistö. Eräässä mielessä se on jopa tärkein osa luettavaa: siinä mielessä että se tavoittaa lähes jokaisen lukutaitoisen, sellaisetkin joita ei suin surmin saa avaamaan kirjaa.

Siksi jokaisen kansalaisen henkisiin eväisiin, ns. yleissivistykseen, pitäisi kuulua perustiedot lehdistä ja lehdistöstä ja perustaito lukea lehtiä. Mutta missäpä tällaisia tietoja ja taitoja annettaisiin? Jotkut hankkivat ne omin päin ja hyvä niin. Jotka niitä kipeimmin tarvitsevat, eivät niitä hanki. Terveemmät etsivät parannusta, sairaaumat eivät.

Lehdistöstä ei kannata puhua ja kirjoittaa siksi, että lehdistö siitä muuttuisi. Ei myöskään siksi, että lukijakunta, ns. suuri yleisö muuttuisi. Kumpikin päämäärä on toivoton. Kunhan saadaan aktivoitumaan edes pieni yleisö, se osa lukijakunnasta joka ei tyydy kaikkeen mitä saa, vaan asettaa vaatimuksia lehdistön tasolle, on jo päästy askel eteenpäin.

Suomen sanomalehdistö on poliittisesti ajatellen nyt samassa kehityksen vaiheessa kuin monien muiden länsimaiden lehdet: puoluesidonaisuus on heikentynyt ja yhä heikentymässä. Tätä asiaa on liian aikaista kiittää tai moittaa. Ahdas puoluesidonnaisuus on vastenmielinen ilmiö, mutta niin on myös lukijasidonnaisuus. Lieneekö paljon voitettu sillä, että lehti lakkaa ottamasta vastaan määräyksiä puolue-toimistosta ja sen sijaan katselee, kuulostelee ja haistelee ja pyrkii kirjoittamaan joka asiasta niin kuin se kuvittelee lukijakunnan mahdollisimman suuren osan haluavan?

Vaikka meiltä puuttuu boulevardilehdistö sanan pahimmassa merkityksessä, lukijasidonnaisuus ei meillä ole tuntematonta. Se on saanut sanomalehden liikeyritysluonteen entisestään korostumaan. Lehtiyri-

tystä, jolla on mitä suurimmassa määrin sosiaalinen funktio, hoideaan ikään kuin sen funktio olisi lähinnä liiketaloudellinen.

Käytännössä sanomalehden — tuon tekstin jota katekismuksena luetaan — tekevät toimittajat. Toimittajille puhutaan juhlapäivinä yleviä sanoja vapaasta lehdistöstä, mutta palkkapäivänä heille maksetaan kehnosti. Toimittajien ekonominen ja sosiaalinen asema ei ole sopusoinnussa heidän tehtäviensä kanssa.

Miten toimittajat lehden tekevät, riippuu lähinnä kolmesta seikasta, jotka ovat tahto, taito ja vapaus. Luotan aika lailla suomalaisen toimittajan eettiseen tasoon, hänen vilpittömään tahtoonsa toimia sinä yhteiskunnan omanatuntona, joksi lehtimiehen työ on määritelty. Yhtä varauksettomasti en voi luottaa hänen taitoonsa. Taito riippuu osin tiedoista, ja vaikka en toki väitä kaikkia lehtimiehiämme tiedoiltaan epäpäteviksi, pelkään että hajonta on liian suuri ja painopiste väärässä paikassa. Lisäksi vääristävät tietoja emotiot, ideologiset sympatiat ja antipatiat — nuo seikat himmentävät meidän kaikkien suomalaisten silmiä yrittäessämme nähdä mitä maailmassa tapahtuu, eivätkä noista rasituksista lehtimiehet voi olla vapaita. Kolmanneksi tiedän, että toimittajan vapaus kirjoittaa on aina suhteellinen: liikumatila tuskin koskaan on rajoittamaton, usein se on hyvinkin ahdas. Tätä ei ole lupa sotkea sananvapauteen, se kuuluu juridiikan alaan ja on hallituksen ja kustantajan välinen asia, toimittajan vapaus taas on mitä epäjuridisin ja sosiologisin ilmiö — se riippuu siitä, millaiseksi lehden kustantaja käsittää tehtävänsä yhteiskunnassa.

Paitsi toimittajista riippuu sanomalehden sisältö aika olennaisesti avustajista. Meillä ei tätä nykyä sanomalehtiin kirjoittaminen ole tarpeeksi muodikasta, ei kyllin arvostettua. Poliitikot sitä vielä harrastavat, mutta eivät esim. teollisuus- ja liike-elämän miehet. Pyrkiesään vaikuttamaan tapahtumiin he käyttävät mieluummin ravintolakabinettikeinoja ja toimivat painostusryhminä. Myöskään tiedemiehille ja taiteen eri alojen edustajille ei lehtiin kirjoittaminen ole niin itsestään selvää ja läheistä kuin voisi luulla. On tyypillistä, että lehdistö ei meillä suinkaan pidä tehtävänään tehdä tunnetuksi esim. yhteiskuntatieteiden tutkimustuloksia, joilla kuitenkin voisi olla hedelmöittävä vaikutus yleiseen ajatteluun. Sen sijaan näistä tuloksista saatetaan käydä polemiikkia alakertapakinatasolla niukoin tiedoin — tajuamatta englantilaisen huippuluokan psykologin J. H. Eysenckin ohjetta »Oikeus tieteellisten tutkimustulosten ja teorioiden arvostelamiseen on lunastettavissa vain tiedon avulla. Sitä ei saa vaatia liian kevytmielisesti», mikä ohje sopii kaikista tieteistä kirjoittaville.

Viittasin jo taiteen edustajien vähäiseen kirjoitusaktiivisuuteen. Viime aikoina on siinä suhteessa näkynyt vilkastumisen merkkejä, mutta vielä ollaan kaukana esim. Ranskan olotilasta, jossa itseään kunnioittavan kirjailijan virkavelvollisuutena on kuulua jonkin lehden avustajakuntaan. Mikä siitä on seurauksena? Persoonallinen journalistiikka, henkilökohtainen sanottava, sidonnaisuuksista vapaa ääni päivänkeskustelussa — ilmiö jota tämän hetken Suomessa on aivan liian vähän.

Jos persoonallista journalistiikkaa meillä suosittaisiin, jouduttaisiin suosimaan myös vapaata keskustelua, liberaalia suhtautumista poikkeaviin mielipiteisiin. Vapaa keskustelu lehden sisällä on usein hedelmällisempää kuin eri lehtien välinen polemiikki, koska viimeksi mainittuun herkemmin liittyy kärkevyys ja tympäisevä nälviminen.

Mutta vapaan keskustelun perinne on Suomessa ohut. Lehti tuntee asiakseen ottaa kannan päivänkysymykseen ja tyrkyttää sitä kantaa lukijoilleen ns. arvovallallaan kavahtaen »repivien» kannanilmaisujen sallimista. Tällainen asenne on ristiriidassa sen kanssa, että sosiologit ovat osoittaneet vapaan keskustelun päinvastoin olevan hyö-

dyllisen ja välttämättömän yhteiskunnan jatkuvan toimintakykyisyyden kannalta. Mutta eropa onkin siinä, että Suomessa vielä liian harva tajuaa toimintakykyisyyden edellyttävän ei staattisuutta vaan dynaamisuutta. Mistä tämä johtuu? Sosiologit jakavat ihmiset yhteiskunnallisten asenteiden perusteella kahteen pääryhmään, joita voi luonnehtia esim. sanapareilla jäykät — joustavat tai yhdenmukaisuutta vaativat — poikkeavuutta sallivat. Jäykkyyteen kuuluu pelokkuus kaiken uuden edessä, joustavuuteen vakaumus että yhteiskunnan dynaamisuus merkitsee arvojen, tavoitteiden ja menettelytapojen jatkuvaa uudistumista. Suomalaisessa yhteiskunnassa eri elämänalojen johtohenkilöiden jakautuman painopiste on lähempänä jäykkää päätä kuin esim. läntisessä naapurimaassamme. Tämä heijastuu myös suomalaisesta lehdistöstä.

Viittasin edellä siihen, että sanomalehden liikeyritysluonne aiheuttaa epäkohtia. On selvää, että en silti kannata totalitaarista, yhteiskunnallistettua lehdistöä — se aiheuttaisi vielä hirvittävämpiä epäkohtia. Kysymys ei ehkä niinkään ole omistussuhteista, ei aina riippuvuussuhteistakaan, vaan yhteiskuntamme koko henkisestä atmosfääristä. Sen asteittainen muuttuminen on edellytyksenä kaikille niille konkreettisille toivomuksille jotka olen esittänyt: emootioista ja ahtaista ideologioista vapaampi kirjoittelu, toimittajan vapauden tunnustaminen, kansakunnan parhaiden aivojen saaminen mukaan lehdistöä rikastuttamaan eli toiselta nimeltään persoonallinen journalistiikka, vapaan keskustelun ja poikkeavien mielipiteiden salliminen kunkin lehden sisällä. Samaan tavoiteluetteloon kuuluu lehdistön diferentioitumisen edistyminen, so. kvalifioitujen erikoislehtien määrän ja merkityksen kasvu.

Henkilökohtaisesti muuten olen henkisen atmosfäärin liberalisoidumisen suhteen optimisti, olen näkevinäni sitä Suomen toisessa tasavallassa jo tapahtuneen. Suotuisa kehitys voi kuitenkin katketa nimenomaan silloin, jos alamme tuntea elämisemme uhanalaisemmaksi. Se merkitsisi masentavassa määrin myös lehdistömme yhdenmukaistumista. Ja vaikkapa näin onnettomasti ei käy, suotuisa kehitys jatkuu kuitenkin siksi hitaasti, että meidän on välttämättä mietittävä keinoja sen nopeuttamiseksi.

»KAUKANA TAPAHTUMIEN TODELLISUUDESTA»

Pasi Rutanen

Niiden, jotka vakaasti uskovat lyhennysten UPI, AP, STT jne. olevan laatumerkkejä, jotka takaavat uutisen ja tarinan olevan luotettavan, voivat lopettaa lukemisen tähän. En halua esiintyä heidän silmissään käännättäjänä, provokaattorina, kommunistina, porvarina, maailmanparantajana enkä kulttuuriradikaalina. Ne jotka luottavat

suurlehtiemme ulkomaantoimittajien ja artikkelintoimittajien tietoon ja taitoon, voivat myös lopettaa tähän. En halua valaa vettä hanhen selkään, kaiken lisäksi dogmaattisen hanhen.

Mutta ehkä löytyy jokunen joka on kerran epäillyt, joka kaipaa maailmantapahtumien todellisia syitä ja seurauksia. Joku sellainen joka haluaa tietää minkälaisessa maailmassa hän elää, missä hän on ja missä Suomi on. Heille kannattaa puhua.

Kuuba on tyypiesimerkki. Mikä on saanut teidät ehkä joskus uskomaan, että Castro on verinen tyranni ja että kuubalaiset elävät tällä hetkellä kommunistisessa orjuudessa? Amerikkalaisten uutistointojen sähköiset päivälehdissämme ovat saaneet teidät tällaista uskomään. Kun kuva Kuubasta on vääristynyt, on osa maailmankuvastamme vääristynyt. Olemme rakentaneet osan ylpeilemästämme tietämyksestä ilmeiselle valheelle.

Amerikkalaisen Columbian yliopiston professori C. Wright Mills, jonka maine sosiologina on maailmankuulu, meni vuoden 1960 elokuussa Kuubaan ja otti selville, mitä on kuubalainen Revolución. Kirjassaan »Listen, Yankee!» hän sitten kirjoitti: »Suurelta osalta kaikki se mitä olette äskettäin lukeneet Kuubasta yhdysvaltalaisesta lehdistöstä on varsin kaukana Kuuban tämän päivän tapahtumien todellisuudesta ja tarkoituksesta... Toimittajat ja lehtimiehet pyrkivät ajattelemaan, että yhdysvaltalainen yleisö lukee mieluummin teloituksista kuin siitä uudismaasta, jota on alettu muuttaa viljelyksiksi.» Mills sanoo toisen syyn tietämättömyytemme Kuubasta olevan siinä, että Kuuba ei ole pystynyt vielä luomaan tehokasta tiedotuspalvelua ulkolaisille lehtimiehille. Kolmas syy on amerikkalaisen lehtimiehen, ylikehittyneen yhteiskunnan jäsenen, tietämättömyys vasemistolaisesta ajattelusta nälkäisessä maailmassa. Sosialistinen ajattelu on amerikkalaisille kommunismia ja kommunismi on heille painajainen, joka saa aikaan hysteriaa. Kaikki tämä kypsymättömyys, ymmärtämättömyys ja hysteria välitetään suomalaiseseen lehdistöön amerikkalaisen Floridassa toimivan toimittajan tekemässä uutissähkeessä.

Huhtikuun 21 päivänä vuonna 1961 sanoi huomattava amerikkalainen lehtimies Herbert Matthews puhuessaan Amerikan sanomalehden toimittajien yhdistyksen kokouksessa: »Niinä 30 vuotena, jotka olen ollut New York Timesin palveluksessa, en ole kertaakaan nähnyt niin väärin ymmärrettyä suurta juttua, niin kehnosti käsiteltyä ja niin väärin tulkittua, kuin on Kuuban vallankumous.»

Englantilaisen Observerin mukaan voidaan pitää selviönä, että Kuubasta perääntymään joutunut yhdysvaltalainen pääoma on talallisesti levityttänyt vääristeltyjä palstoja lehdistöön. Syyskuussa 1961 kertoi K. S. Karol New Statesmanissa miten kävi latalaisen Amerikan procastrolaisen lehdistön: amerikkalaiset liikemiehet uhkasivat vetää ilmoituksensa pois Castrolle myötämielisestä lehdistöstä, ellei kirjoittelua yhdenmukaisteta amerikkalaisten uutistoimittajien kanssa. Meidän lehdistömme on yhdensuuntaistanut kirjoittelunsa vapaasta tahdostaan, tietämättömyyttään ja tyhmyyttään. Ja sanon vielä: Kuuba oli vain esimerkkinä.

Toimittaja, joka ei tunne halua maailman parantamiseen, joka ei omaa riittävää kielitaitoa tai perustietoutta kansainvälisestä politiikasta tai on muuten haluton pyrkimään tarkempaan tietämykseen, turvautuu aina hallitusten virallisiin tiedonanto- ja propagandakeskuksiin, joista materiaalin saa valmiina.

Siirtomaat tarjoavat tästä esimerkin. Englantilainen Afrikan tuntija, lehtimies, kirjailija ja luennoitsija Colin Legum sanoo kirjassaan »Congo disaster»: »Belgialaiset, kuten melkein kaikki muutkin, hoiteli täydellisesti Inforcongo, ehkä kaikkein loistavin — ja jollakin

tapaa myös älykkäin — propagandakone, joka on koskaan luotu. Tämä Kongon tiedotuspalvelu vahvasti belgialaisten uskoa — ja monet heistä uskoivatkin täysin tosissaan, joskin kritiikittömästi — että heidän kongolainen siirtomaansa oli kansallisen ylpeyden aihe ja että afrikkalaiset rakastivat ja kunnioittivat heitä heidän sivistyksen hyväksi tekemänsä lähetystyön vuoksi.» Samalla tavalla organisoituja ovat viralliset tiedonantokeskukset Portugalin Angolassa ja Etelä-Afrikan tasavallassa. Tutkijan mieltä vailla oleva kirjeenvaihtaja pystyy ansaitsemaan rahansa kiertämällä tiedotuspalvelun suunnittelemat matkakohdeet ja muokkaamalla saamansa monisteet omalle kielelleen.

Olen monessa kansainvälisistä asioista perillä olevassa seurassa kuullut aina samat kysymykset. Mitä suomalaisen päivälehdessä toimittaja ajattelee silloin, kun hän kirjoittaa esimerkiksi Kuubasta? Kuuba on hyvin tärkeä, sillä siellä on viidessä vuodessa tapahtunut kaikki se, mikä olennaisesti liittyy kylmään sotaan, kapitalismiin ja kommunismiin. Ajattelevatko kaikki toimittajat, että Kuuba on ainoa latinalaisen Amerikan maa, joka on suorittanut loppuun nopean ja suhteellisen onnistuneen maareformin? Kuubassa on armeijan esittämä poliittinen rooli tuhottu täydellisesti. Kuuba on ainoa latinalaisen Amerikan maa, joka on padonnut pohjoisamerikkalaisen pääoman poliittisen vaikutusvallan. Kuuba on saavuttanut maareforminsa ja edullisten kauppasopimustensa avulla taloudellisen immuniteetin ja riippumattomuuden amerikkalaisen pääoman suhteen. Tosin näiden tapahtumien tärkeyttä on vaikea ymmärtää ellei tiedä, minkälaista on USA:n harjoittama politiikka ollut latinalaisessa Amerikassa. Se on ollut ehkä kolonialismia.

Edelleen kysellään: Mitä ajattelee maaseutulehden toimittaja, joka on lukenut johtavan päivälehdessä pääkirjoituksen ja ryhtyy laatimaan omaa artikkeliaan? Mitä toimittaja tosiaan ajattelee lukiessaan »printistä» tullutta uutissähköä? Mikä saa suomalaisen keskitason toimittajan uskomaan, että TASS:in sähköet ovat pelkkää propagandaa? Mikä saa hänet uskomaan, että lännestä tulleissa sähköissä on vähiten propagandaa? Ja jollei hän usko näihin täysin, miksi hän sitten tarjoaa ne sellaisinaan lukijalle? Ja jos uskoo, sitä pahempi. Vielä pahempi jos lukeva yleisö pakottaa hänet tahtomattaan uskomaan.

Sanomalehden lukija pyrkii omasta äänenkannattajastaan etsimään tukea ajatuksilleen. Hän haluaa todistaa itselleen ajatuksensa oikeiksi, hän haluaa vahvistaa uskoaan. Jos lukija tapaa sanomalehdestään kirjoituksen, joka ei vastaa hänen vakaumustaan, hän tuntee itsensä petetyksi. Lukeva yleisö on monessa suhteessa vielä vaarallisempi kuin raha. Suomessa tämä vaara on hyvin suuri, sillä meiltä puuttuu persoonallinen journalismi, kolumnistiikka. Omalla nimellään kirjoittava kommentoija on maailman laatulehdistössä saavuttanut historioitsijan ja opettajan aseman. Hän pyrkii kanssaihmisilleen näyttämään sen maailman oikean kuvan, jossa me kaikki elämme. Ne lehdet, joita pidetään luotettavina, ovat täynnä kolumneja ja kommentteja. Ne eivät myöskään käytä koskaan hyväkseen uutistoimistojen palveluksia, vaan turvautuvat aina omiin kirjeenvaihtajiinsa, jotka ovat vihkiytyneet tutkijan työhön ja vastuuseen.

Suomalaiseen puolueettomuuteen ja suomalaiseen ulkopolitiikkaan kuuluu nimenomaan totuuden löytäminen idän ja lännen propagandasta. Tapahtumien tietäminen ei ole samaa kuin tapahtumien tajuaaminen. Uutissähkeet välittävät uutisia, joita jokainen suomalainen haluaa kuulla. Lehti joka otsikoi ja taittaa uutisen, panee alulle tajua-misprosessin, joka lehden on osattava johdatella loppuun saakka suhteellisen täydelliseen, objektiiviseen tietämykseen. Tämän voi toimit-

taja tehdä pääkirjoituksessa tai uutisen loppuun liitettyssä lyhyessä kommentissa. Koska suurin osa suomalaisista lehdistä ei kykene taloudellisista syistä käyttämään omia kirjeenvaihtajia, on toimittajalla kuitenkin mahdollisuus kaivautua suhteelliseen objektiivisuuteen menemällä suoraan suuremman tietämyksen lähteille: luotettavissa ulkolaisissa julkaisuissa suoritettuihin analyyseihin. Toimittajan asetettua uutisen oikeisiin suhteisiin hän voi pääkirjoituksessa tai kommentissa esittää uutisen edelleen lukijoilleen, nyt oikein mitoitettuna ja eriteltynä mahdollisine syineen ja seurauksineen. Toimittajan tehtävänä olisi täten kuoria uutisen päältä propaganda ja tarjota tapahtumasta omalla maailmantapahtumien tietämyksellään kirkastettu kuva pääkirjoituspalstalla. Toimittajalta edellytetään tällöin melko täydellistä englanninkielen hallintaa, sillä valtaosa maailmanpoliittisia tapahtumia koskettelevasta luotettavasta materiaalista ilmestyy tällä kielellä. Taju maailmasta on kuitenkin aina ensimmäisellä sijalla.

Kuten useassa eri yhteydessä on mainittu, keskustelu suomalaisesta lehdistöstä on useinkin turhaa, sillä se käydään dogmaattisesti. Tämäkin artikkeli on paikoin dogmaattinen, sillä pitempiä perusteita ei tässä ole tilaa esittää. Mutta nähtävästi on niin, että osittaisella provosoinnilla saa ajattelevat ajattelemaan enemmän. Ihmiset täytyy saada epäilemään ja etsimään. Ne jotka haluavat etsiä ja saattaa maailmankuvan oikeisiin suhteisiin, voivat joskus käydä ostamassa esimerkiksi Observerin, Le Monde'in tai New Statesmanin ja lähteä sitä kautta etsimään muita lehtiä sekä seurata, mitä maailmalla kerrotaan kansainvälisestä politiikasta ja maailman tapahtumista laajemmissa puitteissa. Niistä kerrotaan kirjoissa, joita suomalaiset kustantajat eivät julkaise.

KOTOMAAMME KVASIKUVA

Pentti Särnä

Tämä on surullinen tarina sanomalehtiemme kotimaanaineistosta. Surullinen siksi, että asialla on merkitystä koko suomalaisen yleisön maailmankuvan ja mielipiteiden muotoutumisessa.

En tarkoita, että ennen kaikkea ns. mielipidekirjoituksilla, johtavilla artikkeleilla, poliittisilla pakinoilla jne., olisi tämä merkitys. Ne ovat sittenkin toisarvoisia varsinaisen uutisaineiston rinnalla. Sanomalehden tarjoama tietoaaineisto on mielipiteiden rakennusainetta; varsinainen suora muokkaaminen jää vähemmän vaikuttavaksi. Käsittelen ensiksi asian tätä puolta.

Periaatteessa meilläkin tunnustetaan, että mielipiteet ovat mielipiteitä, mutta tosiasiat pyhiä, kuten vanha journalistinen ohje kuuluu. Mutta käytännössä? Lukijalla on tuskin täysiä mahdollisuuksia erottaa, mikä on mielipide ja mikä tosiasia, mikä on kenenkin mielipide ja miten hän voisi punnita lukemiensa tosiasioiden arvon ja luotettavuuden. Otettakoon eräs tuore esimerkki.

Viime aikoina lehtemme ovat runsaasti — aivan liian runsaasti, voisi sanoa — julkaisseet ulkolaisten lehtien lausuntoja maahamme liittyvistä ajankohtaisista tapahtumista. Voidaan tietysti halkoa hiuksia ja puolustaa niiden julkaisemista uutisosastossa uutisina siitä, mitä on kirjoitettu. Mutta lukijan kannalta: käytäntö poikkeaa jyrkästi tavasta, jolla kotimaan lehtien mielipiteet tuodaan esiin 'Muut lehdet'-osastossa. Tässä on esimerkki toimitusteknillisten seikkojen vaikutuksesta aineiston esittämisen tapaan. Mutta on olemassa vakavampia-kin tekijöitä, ja niistä on ensimmäinen propaganda, asenne, puoluekanta.

Kaukana siitä, että väittäisin toimittajiemme käsittävän itsensä propagandisteiksi. Vika on juuri siinä, etteivät he sitä käsitä, ja kumminkin yksinomaan puoluepoliittisia tarkoituksia palvelevat puoliotuudet, väitteet, vihjailut, huhut ja koepallot näkevät päivänvalon heidän toimittamillaan palstoilla. Keinoja on monia, eikä niitä aina käytetä tietoisesti. Toimittaja, jolla on oma asenteensa ja jonka palkka tulee puolue- tai henkilöpoliittista kantaa edustavan lehden kassasta, on taipuvainen julkaisemaan oman ja lehden asenteen suuntaisen hieman epävarman tiedon sinä ratkaisevana hetkenä, kun se on vaa'ankielellä hänen valinnassaan. Sillä valintaa hänen on jatkuvasti suoritettava. Ei ole lehteä, joka voisi julkaista kaiken minkä julkaiseminen olisi puolustettavissa — eikä lukijaa joka sen lukisi. Lukijan valintaongelmaan en tässä puutu. Totean vain, että lehti voi — ja sen pitää, hyväksyttävällä tavalla — ohjata sitäkin prosessia. Se voi tapahtua lehden sisältämän aineiston ryhmittelyn, muodon, rakenteen ja ulkoisen hahmottamisen avulla. Tässä yhteydessä voi valittaa sitä alkeellista teknillistä taitoa, jolla lehdet saadaan palstanpäitä myöten täyteen. Ne näyttävät sisältävän kaiken mitä tapahtuu ja mikä on tietämisen arvoista. Mutta miten vähän siitä on tietämisen arvoista ja miten paljon tietämisen arvoisesta puuttuu!

Valinnassa on toimittajan pulmana arvostus ja sen kaksi dimensiot: tärkeys- ja mielenkiintoisuus. Jos toimittaja tiedostaa käyttämänsä punnukset, hänellä on aivan toisenlaiset mahdollisuudet kuin pelkän vaiston ja synnynnäisen journalistisen nenän varassa toimivalla. Tähän tiedostamiseen kuuluu myös sen selvittäminen, voiko hän ja missä määrässä toimia valinnassaan henkilöihin, puolueisiin, liikeyrityksiin, oman lehensä 'taustavoimiin', ilmoittajiin sekä omistajan ja päätoimittajan klubikavereihin katsomatta. Rajojen laajentaminen on mahdollista vain ne tuntemalla.

Mutta käskyt käyvät poliittisista piireistä ja asiantuntevilta tahoilta, ja niin sitten ilmestyy sekä näkyviä uutisia vastapuolen noottitilausaseista että näkymättömiin painettuja uutisia valtionpäämiehen valtiovierailuista, ilmestyy vaalien edellä huhuja kommunistivallankumouksen ja toisaalta oikeistokaappauksen suunnittelusta. Lehdistö ottaa, ei tuomarin, vaan kehnon syyttäjän ja pahimmassa tapauksessa nurkka-asianajajan roolin.

Tai otettakoon esimerkiksi oikeusjutut, joissa syytettyinä on poliitikkoja. Edellä oli kysymys ankoista, tässä väriytyksestä, paisuttelusta tai vaikenemisesta. Oman puolueen miehestä tehdään poliittisen vainon uhrin, vastapuolen poliitikosta asemaansa törkeästi väärinkäyttänyt konna. Tuomioiden merkitystä tarpeen mukaan paisutellaan tai väheksytään. Nämä ovat — en kiellä — ääriesimerkkejä, mutta niitä tapahtuu. Näiden rinnalla klassilliset uutiset siitä, miten 'porvarin koira on purrut työläisen lasta' tuntuvat idylliltä.

Kotimaantoimittajan pulmat eivät ole samat kuin ulkomaanosaston miesten. Edellisillä on etuna epäilemättä suurempi asiantuntemus, joskin taas painolastina voimakkaammat asenteet ja mainitut painos-

tusryhmät, jotka sentään vain harvoin sivuavat ulkomaanasioita. Kaikkiin niihin teknillisiin temppuihin, joita joskus tietten mutta tavallisesti tiedottomasti käytetään en voi tarkemmin puuttua. Niitä on ulkomaaisessa kirjallisuudessa analysoitu ja suotavaa on, että analysoidaan sopivassa yhteydessä meilläkin. Myös empiirinen tutkimus lehdistämme tässä mielessä olisi paikallaan, siis värityksen, vaikenemisen jne. jne. analyysistä juttujen sijoitukseen, otsikointiin ja epiteettien käytön selvittämiseen asti.

Mitä lehtien mielipidesisältöön tulee, niin siinä käy toteen runoilijan sana: 'Suomi ei ole mikään kieli, se on tapa istua penkin päässä karvat korvilla'. Tämä koskee sekä lehden lukijakunnan että julkisuudessa, sen alasta riippumatta, toimivien henkilöiden halua ja kykyäkin mielipiteenilmaisuun. Syystä taikka toisesta ei rakennushallituksen pääjohtaja ole se pääskynen, joka tekisi kesän. Tämä koskee myös lehtien toimituksia ts. toimitusjohtoa. He eivät pidä lehteään kanavana, jonka kautta kulkisivat mielipiteiden virrat, akanvirrat mukaanlukien. Tuntuu siltä kuin he pitäisivät tehtäväänsä säännöstelyviranomaisen virkana ja lehteään sulkuna tuossa kanavassa. Luulen heidän valinneen lukijakuntaansa vähiten kiinnostavan tien.

Keskustelua ja polemiikkeja ei käy lehtien palstojen sisällä, vaan eri puolueiden lehtien välillä. Ja kun polemiikit vielä käydään karttu kourassa, niin lehti kuin lehti on yksipuolinen. En tarkoita alkuunkaan, että kehitys olisi meillä kulkenut yhä surkeampaan ja surkeampaan suuntaan. Meillähän eivät koskaan ole herrasmiehet toimittaneet lehtiä herrasmiehille, vaan Simppojen ja Kessu-Pekkojen historia alkoi jo runsaasti toistasataa vuotta sitten. Heidän lukumääränsä on tosiasiassa vähentynyt pääkaupungin lehdissä, ja suurimmissa maakuntalehdissäkin he ovat jo vähemmistönä. Mikä ei tarkoita sitä, että tilanne on ihanteellinen.

Yksipuolinen puolue mieli ei ole välttämättä riippuvainen siitä, onko lehti nimenomaan puolueäänenkannattajaksi tai riippumattomaksi julistautunut. Eikä levikin suuruus näytä olevan todistus siitä, että lehden johtavat artikkelit yleensä olisivat merkittäviä ja painavia. Myös pääkirjoituksista on osassa lehdistöä vallalla käsitys, että lyödä pitää kuin vierasta sikaa. Kehittyneemmällä tasolla käytetään tikarinpistoja, salaiskuja ja vihjailuja. Ja vastapuoli antaa reilusti takaisin. Keskustelu alkaa pellosta, pian se on pellonaidassa ja hetken kuluttua eksynyt sen yli ties minne. Lukijaa siinä tulee sääli; hänellähän ei ole muuta mahdollisuutta kuin uskoa tai suuttua.

En ole kirjoittanut edellistä valitukseksi valituksen vuoksi, en myöskään uskoen parannukseen. Säännöt, kaanonit ja kunniatuomioistuimet auttavat asiassa sangen vähän. Mutta asian tarkastelu on lukijaa ja hänen kohtaloaan ajatellen ehkä paikallaan, lukijaa, jolla pitäisi olla oikeus o m a n mielipiteensä muodostamiseen.

Toivon että toimittajamme — ja ennen muuta toimitusjohtomme — omistaisivat joskus harkintaa tällekin asialle. Asiaa valaisevasta empiirisestä aineistosta ei ole vaalienalusaikana puutetta. Tätä vuotta juhliivat lehtimiehet sananvapauden vuotena. Siitä on tullut tavallista enemmän sananvapauden väärinkäytön vuosi.

YDINRÄJÄYTYKSET

Pentti Ruohonen

Voimme vain varoittaa herkeämättä yhä uudelleen ja uudelleen: meidän on ponnistettava väsymättä tehdäksemme maailman kansat, erityisesti niiden hallitukset tietoisiksi siitä suunnattomasta onnettomuudesta, jonka ne väistämättömästi aiheuttavat, jollei niiden toisiinsa suhtautumisessa ja käsityksessä tulevaisuudesta tapahdu perusteellista muutosta. Meidän maailmaamme uhkaa kriisi, jonka mitasuhteet ilmeisesti jäävät huomaamatta niiltä, joilla on valta tehdä suuria ratkaisuja hyvään tai huonoon suuntaan. Atomin kahleista päästetty voima on muuttanut kaiken, ei ainoastaan ajattelutapamme. Tällä tavalla liu'umme vertaansa vailla olevaa onnettomuutta kohden. Tarvitsemme olennaisesti uuden ajattelutavan, mikäli ihmis-kunta tahtoo elää. Tämän uhkaavan vaaran torjuminen on meidän aikamme tärkeimpiä pyrkimyksiä.

Albert Einstein

Lokakuussa 1960 julkaisi Uusi Suomi lordi Bertrand Russelin artikkelin, jossa tämä tunnettu filosofi ja rauhan mies mm. mainitsi, että eräitten suurvaltojen hallitusten puolustuspolitiikka on lievästi sanottuna omituista. Hallitukset olettavat, että mahdollisen ydinasesodan syttyessä ainakin ne, joitten tehtävänä on laukaista vastaraketit liikkeelle, voidaan pitää hengissä sen ajan, joka kuluu laukaisunappien painamiseen. Muun osan kansasta oletetaan kuolevan sankarillisesti ja onnellisesti tietoisena siitä, että muutamien minuuttien kuluttua myös vihollisen puolella alkaa samanlainen kammottava miljoonien ihmisten kuolinkamppailu. Lordi Russelin mielestä ne monet väestönsuojeluohjelmat, joita mahdollisen ydinasesodan varalta on tehty, ovat epärealistisia ja mitä suurimmassa määrin valheellisia.

Täytyy myöntää, että lukiessaan eri puolilla annettuja väestönsuojeluohjeita, saa sen vaikutelman että väestönsuojeluviranomaisten ja fyysikkojen yhteistyö ei ole ollut parasta mahdollista. Annetut väestönsuojeluohjeet operoivat monasti säteilyannoksilla, jotka korkeintaan »ovat tarkoitettuja» suojaustyötä tekeville fyysikoille, jotka koko ajan ovat tarkan valvonnan alaisia. Onpa joissakin ohjeissa yksinkertaisesti väitetty ihmisten voivan kestää 300 mr/viikko. Tämä annos ei todellakaan aiheuta suoranaisia klinisiä vaurioita esim. verenkuvassa, mutta geneettisiä vaurioita ajatellen tällainen annos on suorastaan kammottava. Ihmiskunnan perinnöllisten sairauksien lukumäärä on hyvin suuri; meissä jokaisessa on 7—8 tekijää, jotka kaksinkertaistuneina aiheuttavat vaarallisen sairauden. Senvuoksi on erittäin turmiollista, jos ihmisten mutaatiomäärät kaksinkertaistuvat. Tämä voidaan laskea tapahtuvan, jos yksilö sukukypsänä aikanaan (30 vuotta) saa 70—80 röntgeniä. Useimmat geneetikot olettavat kuitenkin, että 30 vuodessa maksimaalinen määrä säteilyä saattaa olla korkeintaan 20—40 röntgeniä. Tosin ei ole varmoja tietoja ihmisen mutaatiomääristä, koska kokeita ihmisillä ei voida tehdä. Kuitenkaan ei ole syytä epäillä sitä, että ionisoiva säteily jo hyvin pieninäkin annoksina lisää mutaatioiden määrää ja todennäköisyyttä saada epämuodostuneita jälkeläisiä.

Tätä valaiskoon seuraava esimerkki. Toisena päivänä helmikuuta 1960 julkaistiin Japanissa raportti, joka koski Nagasakissa syntyneitä lapsia. Ensiksi on syytä muistaa, että Nagasakiin pudotettu pommi oli suuruudeltaan vain 20 kilotonnia. Vuodesta 1945 vuoteen 1954 syntyi Nagasakissa 30.150 lasta. Näistä oli 4282 eli lähes joka seitsemäs epänormaali. 471 syntyi kuolleina ja 181 sellaista keskenmenoja tapahtui, jotka selvästi johtuivat säteilyvaurioista. 3630:stä epänormaalista lapsesta 1016:lla oli vajavaisuuksia luissa, lihaksissa, ihossa tai hermostossa. 429:llä oli epämuodostuneet nenät tai korvat, 254:llä huulet tai kieli, 59 oli kitalakihalkioista, 243:lla deformatiivisia sisäelimiä, 47:llä oli vaurioita aivoissa, 25:llä ei ollut aivoja laisinkaan ja 8:lla ei silmiä eikä silmäkuoppia. Normaalin statistiikan mukaan tästä lapsimäärästä vain 2 olisi pitänyt olla epämuodostunutta.

Yhdistyneiden Kansakuntien tieteellisen komitean toimesta suoritettujen tutkimusten tuloksista (ydinasekokeitten aiheuttaman radioaktiivisen laskeuman vaikutuksesta) on annettu ensimmäinen perusteellinen

raportti vuonna 1958. Tämän jälkeen on työtä jatkettu ja saatu lisävalaistusta. V. 1958 on Maailman Terveysjärjestön WHO:n toimesta julkaistu raportti No 166, joka käsittelee niitä töitä tai tutkimuksia, joita on tehty Intiassa Keralan monatsiittialueilla yritettäessä selvittää pitkäaikaisen suhteellisen heikon radioaktiivisen säteilyn aiheuttamia geneettisiä vaurioita.

Vuosi 1958 mukaanluettuna on ydinräjähteiden määräksi arvioitu noin 170 megatonnia, josta määrästä noin 90 megatonnia on ns. uraanipommeja, loput ns. vetypommituotteita. Yhdestä megatonnista tulee noin 0,1 megacurieta strontium 90:ä, minkä merkitys pitkäikäisenä radioaktiivisena isotooppina ja ns. luuetsijänä on ehkä ratkaisevin. Jos vuoteen 1958 asti suoritettujen ydinasekokeiden aiheuttama saastelaskeuma leviäisi tasaisesti yli koko maapallon, tulisi siitä 0,2 millicurieta per neliökilometri ja megatonnia kohden. Tutkimus on kuitenkin osoittanut, että suurin osa laskeumasta tulee 30—50 leveysasteen välille, joten koko 90 megatonnin määrästä (9 megacurieta strontium 90:ä) tulisi tälle alueelle keskimäärin 36 millicurieta per neliökilometri. Mittaukset ovat osoittaneet, että vain 4,5 megacurieta on laskeutunut maahan ja 1,5 megacurieta oli stratosfäärissä vuoden 1959 lopulla. Loput 3 megacurieta olivat hajonneet.

Aikaisemmin luultiin yleisesti, että radioaktiivisen pilven joutuessa stratosfääriin se viipyisi siellä useampia vuosia. Nyt näyttää kuitenkin siltä, että ydinräjähteen radioaktiiviset jätteet laskeutuvat pohjoisilla alueilla talvella, ilman jäähtyessä, ja joutuvat troposfääriin ja sitä kautta maahan noin puolessa vuodessa. Päiväntasaajan seudulla laskeutuminen kestää noin vuoden. Luonnollisesti laskeutuminen riippuu siitä, millä korkeudella pommi on räjähtänyt, eli kuinka korkealle jäteaineet ovat sinkoutuneet. Ilmakehästä sateet pääasiallisesti huuhtovat radioaktiivisen pölyn maahan ja onkin havaittu suurempia aktiivisuuksia siellä, missä vuotuiset sademäärät ovat suuria. Pitkäikäisiin radioisotooppeihin nähden ei laskeutumisnopeudella ole suurtakaan merkitystä. (Strontium 90:n ja cesium 137:n ns. puoliintumisaika on noin 30 vuotta.) Mutta mitä nopeammin saastelaskeuma tulee maan pinnalle, sitä enemmän on kiinnitettävä huomiota myös lyhytikäisiin radioisotooppeihin.

Meillä suoritettujen mittausten mukaan on ns. pohjasäteily, joka aiheutuu luonnossa olevista radioaktiivisista aineista, avaruussäteilystä ja ihmisessä itsessään olevista radioaktiivisista isotoopeista, meillä 70—170 milliröntgeniä vuodessa. Joillakin alueilla kuten esim. Intian Keralassa saattaa em. säteilyn osuus nousta 10—15 kertaiseksi. Näillä alueilla, joilla keskimääräinen gamma-aktiviteetti voi nousta aina 2.800 milliradiin vuodessa, asuu lähes 100.000 ihmistä. On todettu muuallakin kuin Japanissa, Hiroshiman ja Nagasakin pommitusalueilla suoritettujen tutkimusten nojalla, jatkuvaa leukemian kasvua. Maailman Terveysjärjestön Keralassa suorittama tutkimus on siksi niin mielenkiintoinen, että se ehkä voi selvittää niitä probleemoita, jotka liittyvät pienten säteilymäärien vaikutuksiin ihmisten perintötekijöihin ja mm. juuri veritautien, leukemoiden kasvuun. Vielä ei kuitenkaan ole havaittu varmasti riippuvaisuutta säteilymäärän kasvun ja leukemian lisääntymisen välillä.

Radioaktiivisista hajoamistuotteista cesium 137:llä on ehkä suurin merkitys geneettisessä mielessä, koska se on kaliumin sukuinen aine ja tämän tavoin kulkeutuu kaikkiin kehon osiin. Suhteellisen voimakkaana gammasäteilijänä se pääsee vaikuttamaan myös sukurauhasiin. Tosin cesium erittyy kehosta paljon nopeammin kuin luukudoksiin kerääntyvä strontium 90.

Vuoteen 1958 mennessä oli siis räjäytetty ydinlatauksia 170 megatonnia, joista Yhdysvaltain ja Englannin toimesta noin 125 ja Neuvostoliiton 45 megatonnia. Ranska on tähän mennessä räjäyttänyt vajaan

Maiju Lassila: Kuolleista herännyt. Romaani. Otava 1961. 2. painos

Minulle on kerrottu, että Maiju Lassilan hauta oli monet vuodet armeijan sikalan tontilla, suoraan sanoen sikolätin alla. Tiedetään, että pitkät jaksot sen miehen elämästä ovat hämärän peitossa. Kerran hän kieltäytyi ottamasta vastaan valtion kirjallisuuspalkintoa. Senkö takia, että hän kieltämällä kirjojensa taiteellisen ja muun kvaliteetin, halusi ottaa arvostelijoilta ja muilta lukijoilta (peruutus tapahtui avoimella kirjeellä maan lehdistössä) oikeuden antaa näille kirjoille funktiota; hän jopa kielsi niiden käytön keskustelun aiheena, puhumattaakaan niiden sijoittamisesta sosiaaliin yhteyksiin, esim. suomalaiseen kirjallisuuteen. Hän koetti estää sovittamasta itseensä attribuutteja. Hänestä ei saanut tehdä minkäänlaista kuvaa. Minä en koskaan muista hänen alkuperäistä nimeään, vaikka olen monesti ottanut siitä selvän. Hän pyrki anonymiteettiin sillä ainoalla tavalla, mikä on nykyisin mahdollinen, nimien inflaatiolla.

Sodan päätyttyä »Kuolleista herännyt» esitettiin sotamies Shveikin jälkeen Yleisradiossa jatkokuunnelmana. Sain sen käsityksen, että kirja koettiin satiiriksi, kapitalistisen talouselämän ja sen korkeakonjunktuurin pilkaksi. Kirja kuitenkin kieltäytyi täyttämästä tätä tehtävää. Kuulijoista se oli harmiton ja junnaava. Hitauden vaikutelma johtui kai, paitsi Lassilan repliikkien staattisuudesta, kuunnelman esitystavan hitaudesta ja eräiden kirjan ainesten liiasta korostamisesta. Sille kirjalle ei voi tehdä mitään eikä sillä voi tehdä mitään. Kun luin sitä, kääntelin sen lehtiä, tuli mieleen vähän väliä, että oikeastaan se luki minua. Minä olin siitä kolmenkymmenen sentin päässä ja sen lehdet kääntelivät oikeaa kättäni. Kirjailija ei kuvaa kirjassa mitään sosiaalista todellisuutta eikä itseään, hän ei todista ja vakuuta omaa identtisyttään tai minkään muunkaan identtisyttä, samanlaisuutta ja jatkuvuutta. Kirjan satamajätkä on yhtäikaa satamajätkä ja kauppaneuvos, ostaja, ostettava, myytävä, myyjä ja myyty, hautaaja, haudattava, elävä ja kuollut. Sitä kirjailija kertoo.

»Sinuahan on ollut kokonainen lauma», sanotaan päähenkilölle. »Ihmisen ja ihmisen välillä ei ole iso ero». »Viimein oli hänestä kehittynyt olento, jonka luonteella ei ollut reunaviivoja. Hän oli äärimäisyyksien yhtymä, ristiriitojen luomus, jalo ja alhainen samalla. Hän oli epäselvä, tutkimaton, umpimielinen», kirjoitti Irmari Rantamala Harhamasta.

»Kaikki me olemme tulleet Gogolin viitasta», kirjoitti Dostojevski. Askettäin näin Simenonin toistavan saman lauseen.

Veijo Meri

yhden megatonnin. Tämän vuoden syyskuun 1 päivästä lukien on Neuvostoliitto kahden kuukauden aikana räjäyttännyt noin 130 megatonnia, joten yhteismäärä on tällä hetkellä yli 300 megatonnia. Tämän syksyn ydinasekokeiden aiheuttamasta radioaktiivisuuden lisäyksestä ja myös niiden aiheuttamista geneettisistä vaurioista me tiedämme vain, että kokeiden kokonaismäärää ja vaikutuksia voidaan verrata aikaisemmin saatuihin tuloksiin. Omassa maassamme on näiden kokeiden johdosta ilman ja sadevesien aktiivisuus ainakin ajoittain ylittänyt vuoden 1959 tason, mutta ei kuitenkaan vielä niin paljon, että olisi syytä pelätä.

Ahosen esikoisromaani kertoo kirkonkylästä, jossa ei paljon tapahdu ja siitä miten joukko sen asukkaita selviää tapahtumattomuuden paineessa. Ahonen tuntuu olevan sillä-kannalla ettei siinä helpolla selviä: romaanin ainoat virkeähenkiset, vahvat ihmiset ovat lentokoneellaan reippain mielin ajeleva insinööri Metsälä ja kylän kujilta isälliseen, varmaan tapaan humalaisia iltaisin korjaileva konstaapeli Viinikka. Mutta heitä Ahonen ei paljoa seuraakaan vaan lähtee mieluummin esimerkiksi sielultaan levottoman ja epävakaisen opettajan Heikki Monnin mielialoja tarkkailemaan. Heikki Monni potee »kroonista alakuloisuutta», on lahjakas, mutta ei voi mitään hiljaiselle paineelle joka hänen sisällään kytee. Sille ei voi myöskään paljoa junaan astuva, opiskelujaan loppuunviemään lähtenyt nuori pappi Janne Kultavirta, joka junan ravintolavaunussa alkaa napata olutta ja viiniä. Kylässä vaikuttavat edelleen nuohooja Kalle Kauppi ja valokuvaaja Lintula, jo suoranaiset juopot, ja huonosti käy niinikään Kalle Kaupin isorintaiselle Tiina-tytölle, joka palaa maailmalta kotikyläänsä proppunsa polttaneena ja hoipertelee kylällä yhdessä isänsä kanssa niin että konstaapeli Viinikan on tultava ja autettava heidät kotiin. Omissa hauraisa maailmoissaan elävät mahtavan Suvannon emännän Astrid-tytär, joka Heikki Monnin kanssa seurusteltuaan on alkanut hiljaksen riutua, sekä kirkon-Ville ja palvelija Anna, joiden viono lempi arasti nostaa päätään Ahosen kirkonkylän paineen keskessä.

Ahosen kylä on entinen vanha körttikylä, ehkä aika paljon kiuruveteläinen (Ahonen on itse kiuruveteläinen kansakoulunopettaja). Kylänsä papistoa Ahonen ei muiden kuin Janne Kultavirran kohdalla paljoa lähesty, enemmän hänen mielenkiintonsa on edellämainittujen heikkojen ihmisten tarkkailussa, ja varmaan voi Ahosen romaania pitää eräänlaisena yleiskuvana siitä millaiselta tuollaisessa entisessä vahvassa körttikylässä tuntuu nyt kun »voi tulla atomisota»: entiset hyvät ajat ovat siirtymässä pois niin että usko enää todella elää joissakin eteerisissä Annassa ja Villessä. Kaupungeista on leyhynyt kirkonkylään uutta epäuskoa, illuusiottomuutta, epäilyä, jonka kokevat voimakkaasti juuri kirjan keskushenkilön Heikki Monnin tapaiset lahjakkaat mutta heikot miehet: »Lähimmät vaivalloisia, sielu sekaisin, hämmennetty.»

Ahosen romaani on siksi hyvin kirjoitettu, että se kantaa tällaista yleisempääkin merkitystä. Ahonen kirjoittaa riittävän omailmeistä, vivahteikasta kieltä, joka herkästi vaistoten seurailee kyläläisten apeita mielialoja. Näin Ahonen on heti alkanut osoittaa, ettei hänen viime vuonna julki tulleetseen runokokoelmaansa »Hyppy» turhaan kiinnitetty huomiota.

Pekka Piirto

Pekka Lounela: Iloinen nuori mies. Tammi 1961.

Pakinakirjan takakannessa julistettu myrkyllinen kärki on kyllä Iloisessa nuoressa mieheissä niin leveä, ettei ole syytä puhua kärjestä saati sitten myrkyllisestä, mikä on tuntuva vahinko, vahinko ainakin Lounelan Kalan kyseessä ollessa. Kala-Lounela on joutunut eviöimään laajoissa vesistöissä ja ottamaan liikemiehen otteen laajavesistöjen eliöihin, eliöt kun vaativat sellaista puhetta jota saattaisi ymmärtää. Pelkästään tuon ymmärteisyuden tyydyttäminen on tietenkin helpottavaa, sillä se säästää kvalifioinnilta, mutta samalla se myös ratkaisevasti alistaa, kuten Uuden Kuvalehden lukijakunta on Kalaa alistanut.

On melkein surku ajatella loistoeväisen Kalan hukkaavan aikaansa pakinan melkein yleiskuvioisiin liikkeisiin vesistöjen viihdyttämiseksi jonkin pienen (tai sitä suuremman) korvauksen vuoksi, kun hän eviensä

voimalla pystyisi noita yleiskuvioita sirosti rikkomaan, kuten esimerkiksi Katsauksessa. Iloisen nuoren miehen Kala liikkuu kyllä vastavirtaan-kin, mutta silloin on jo joukkoa runsaasti mukana.

Kun Lounelaan on mieltynyt »Ollaan sitten suomalaisia» ja Katsauksen »Kirjailtua» kautta, odottaa häneltä paljon. Lounelasta voisi Iloisessa nuoressa miehessä pitää enemmän ellei pitäisi hänestä. En mielelläni uskoisi Lounelan vanhentuneen, mutta tunnustan pettymykseksi Iloisen nuoren miehen pakinoihin; niiden tulta karttavaan otteeseen, pureskeltuihin asioihin kohdistuvaan mielenkiintoon. Aiheenvalinta on tietenkin hieman poikkeavaa muista kuvalehtipakinoitsijoista ja nuo poikkeavuudet nostavatkin Lounelan omalle tasolleen. Eräs miellyttävimmistä on pakina »Jees, oikea antipasifisti, sanoi Tyhmy», jossa Kala on kylläkin asian esittääkseen joutunut suorittamaan sen kääntäen. Kysymys on tietenkin varovaisuudesta, mutta voipa olla niinkin, että kyseinen pakina käsitetään suoraan eli väärin, vai pitääkö pakinoita yleensä 'käsittää'? Kala on tuntuvasti joutunut taittamaan asian ja huumorin kärkeä pyrkiessään neutraaliin kaapuun, 'rauhallisiin' vesiin.

Kuvalehden lukijana olisin nauttinut kirjasta varmasti enemmän kuin Katsauksen lukijana. Pakinasta »Yksityiset opetukset» pari hyvää ohjetta: »Älkää menkö valokuvaan, sillä valokuvista syntyy elokuva. Älkää menkö kouluun, sillä koulusta on vaikea päästä pois.»

Arvo Ahlroos

Jorma Etto: Merkkitulua. Romaani. Karisto 1961.

Itsenäisyytemme historiassa on joitakin vuosilukuja joihin koskeminen on kuin tarttumista hehkuvaan rautaan. Ensimmäinen reaktio on useimmilla rajusti tunteenomainen; kiihkeä älähdys, voimakas torjunta, suuttuminen. Objektiivista tarkastelevaa suhdetta on harvoilla, koska historiamme on lyhyt; mukana elänyt ei voi suhtautua mieskohtaisiin kokemuksiinsa muuten kuin persoonallisesti. Näitä vuosilukuja on ennen muuta 1918. Vielä läheisempiäkin aiheita uskalletaan jo käsitellä kirjallisesti. Talonpoikaismarssin vuodesta 1930 alkanut ajanjakso erottelee henget ja jakaa kannanotot kahtia: se nähdään voimakkaan tunneväritteisesti, mustimman hengen taantumuksen tai kansakunnan ylpeimmän itsetunnon aikana. Tätä aikaa käsittelevistä roomaaneista muistuu lähivuosilta mieleen ainakin Martti Pöyhösen satiiri Suvilumet. Rovaniemen kiihkeästä kesästä 1930 on nyt ilmestynyt Jorma Eton romaani Merkkitulua.

Oikeuden pöytäkirjoineen ja seikkaperäisine kuulusteluasiakirjoineen Eton romaani on puolidokumentaarinen. Puhtaasti kirjalliselta kannalta voisi huomauttaa dokumentaariaineksen ja varsinaisen juonen, muuttaman sydänkesän kiihkeän päivän tapahtumien yhteensoveltumattomuudesta; itse asian kannalta kysymys on liepeellinen. Kiihkeänä miilutusten, terrorin ja väkivallan kesänä 1930 saivat muutamat rovaniemeläiset työläisnuoret päähänsä sytyttää talonpoikaismarssin päivänä vastalauseeksi tuleen kauppalan rakennuksia. Näiden tapahtumien jälkiselvittelyissä heistä kehittyi erilleen Jukka Kumpu, joka käsittää asioiden suhteellisuuden; lapualaiset luulivat totisesta vakaumuksesta toimivansa oikein, löivät kommunisteja koska tahtoivat hyvää. Murhapolttajat polttivat puhtaasta vakaumuksesta koska tahtoivat samoin hyvää: parempaa yhteiskuntaa.

Jorma Eton romaani on kaikessa vaatimattomuudessaan tervetullut. Hänen totuutensa Rovaniemen kesästä 1930 on leimallisesti punainen, mutta me emme kirjailijoilta odota niinkään objektiivisia selontekoja itsenäisyytemme vuosiluvuista. Se jääköön historiantutkijoille. Me odotamme mahdollisimman monista eri aspekteista tehtyjä roomaneja

samoista kansallisen historian vuosiluvuista. Kansallinen historiamme on kappale meitä itseämme; sen torjuminen ja joidenkin vuosilukujen kieltäminen olisi samaa kuin yksilö kokisi vapautua nykyisistä kiu-soista torjumalla niihin johtaneet menneisyyden kokemukset. Näin syn-tyvät neuroosit, kansakunnan yhtä hyvin kuin yksilön elämässä. Men-neisyyden painolastista vapaudutaan *tiedostamalla se*. Niin kuin vuo-desta 1918 me tarvitsemme 1930-luvustakin punaisen ja valkoisen totuu-den.

Seppo Jokipii

Lauri Viita: Suutarikin, suuri viisas. Runoa ja proosaa. WSOY 1961.

»On tämä suomi somaa, ei tarvitse muuta kuin kuunnella, kun ään-teet puhuvat: vihta on kuivattu vasta.» Vihta ääntyy ht:n tähden kor-keammalla, kuivemmin kuin vasta, joten se on Viidalle kuivattu vasta. Tuolla tavalla Viita kuuntelee suomen kieltä ja sen ään-teitä, järjestää välillä silkkoja äänneorgioita, niinkuin uuden kokoelman runossa »Kökkö», jonka jokainen sana alkaa k:lla.

Ei ole ihme että ään-teitään rehevästi ja rehentelevästi käyttävä Viita lähestyy usein kansanrunoa, sen alliteraatiota ja rytmikuvioita. Oma-peräisen voimallisella ja rytmikkäällä runokielellään Viita erottui taide-lyriikkamme tendensseistä jo kokoelmissaan »Betonimylläri» (1947) ja »Käppyräinen» (1955). Viidan maskuliiniset runot olivat erillään lyrii-kan romantiikkamme perinteestä. Uuden lyriikan omalla tavallaan kieltä kontrolloivista pyrkimyksistä Viita jo tuolloin otti »äänneopin» erikoisalakseen, kirjoitti runoja jotka viittasivat jonnekin koko taidely-riikkaamme taakse, sinne missä pakanalliset väkevät miehet loitsivat ja joikuivat. Uudessa kokoelmassa Viita nyt paikoin on kuin muinais-suomalainen äijö, manallemenijä, vie esimerkiksi runossa »Leuka lauk-kaa, hammas haukkaa» mahansa madoille, kirjoittaa myös kokonaisen runon siitä »mitä mietin mullan alla». Runossa »Joko on kärpänen tapettu» emäntä eri askareita suoritettuaan saa kuulla kärpäsen tapetun vasta mentyään manalle, tässä runossa Viita käyttää hyväkseen kansan-runon ns. kertauslaulun kaavaa, siinä erilaisten kertausten jälkeen vas-taus jysähtää viimeisessä säkeistössä.

Tällaisten shamaani-tuntojen keskestä Viita ihastuttavasti välillä hypähtää »korkealle» kevyempiin ilmanaloihin:

Tuletko kanssani korkealle
pieniä hevosia katselemaan.
Tehdään tuohesta pienet länget
ja tullaan alas ja valjastetaan.

»Lapsenmielen ja luovan hengen vireys perustuu juuri merkitys-yhteyksien suhteellisen nopeaan ja täydelliseen purkautuvaisuuteen», sanoo Viita eräessä proosapalassaan. Viita onkin purkautunut normaaleista merkitysyhteyksistä pitkälle omaan »yhden ykseyteensä»: »Kaiken yhteisyys on varma asia, mutta päämäärä onkin yhden ykseys», niinkuin männyn merkitys on mäntyys, hauen haukeus, käyttääkseni erään toisen proosapalan äänneopillisia viituuksia (Viidan merkitys on viittuus). Viituedusta olen edellä kosketellut vain paria ulottuvuutta kansanru-noon ja noitiin päin, kaikkia Viidan aivoituksia en väitä edes tavoitta-neeni, siinä määrin pitkälle menneestä »yhden ykseydestä» ne tulevat. Ja uusi kokoelma on luonteeltaan fragmentaarinen, sisältää vain viituu-den katkelmia, ei ole yhtä ehjä ja kokonainen kuin aikaisemmat kokoel-mat. Mutta yhä siis Viita »vikisee», rytmejä ja ään-teitä pitkin. Eikö siinä olekin paljon shamaania: »Vain yksi on tarpeen. Vielä a i t o n a perkeleenäkin täällä on olemisen armo».

Pekka Piirto

UUSI AALTO

Pysyäkseen elävänä kirjallisuuden täytyy joka hetki uudistua. Taiteen piirissä ei tunneta patenttiratekaisuja. Jokainen teos asettaa tekijälleen uudet ongelmat. Eläviä ratkaisuja ovat vain ne ratkaisut, jotka tuovat kirjallisuuden kokonaishahmoon jotain uutta. Vain niillä on merkitystä kirjallisuudelle elävänä taidemuotona. Rohkeimmin uusiin ratkaisuihin pyrkiviä suomalaisia kirjailijoita ovat:

TUOMAS ANHAVA
PAAVO HAAVIKKO

LASSE HEIKKILÄ

ANTTI HYRY
JUHA MANNERKORPI
VEIJO MERI
PERTTI NIEMINEN

LASSI NUMMI

MAILA PYLKKÖNEN
PAAVO RINTALA

OLLI-MATTI RONIMUS
PENTTI SAARIKOSKI
TYYNE SAASTAMOINEN
MARJA-LIISA VARTIO

Tulossa runokokoelma RUNOJA 1961

Uusin teos romaani TOINEN TAIVAS JA
MAA

Viimeinen teos runokokoelma TERRA
MARIANA

Uusin teos romaani KOTONA

Uusin teos romaani VENE LÄHDÖSSÄ

Uusin teos romaani SUJUT

Tulossa runokokoelma PÄIVÄT KUIN
NUOLET

Uusin teos runokokoelma TAIVAAN JA
MAAN MERKIT

Uusin teos runokokoelma ILMAA/KAIKUU

Uusin teos romaani MUMMONI JA
MARSALKKA

Tulossa runokokoelma RAUTAVUOTEELLA

Uusin teos runokokoelma MAAILMASTA

Uusin teos runokokoelma YÖN SARVET

Uusin teos romaani KAIKKI NAISET
NÄKEVÄT UNIA

otava

60 -luvun perspektiivi

Tiede ja politiikka, kansanvallan tulevaisuus, huomispäivän etiikka ja oikeus, henkinen ilmastomme, ammattiyhdistysliikkeen tulevaisuuden ongelmat, talonpoika ja tulevaisuus, kirjailija ja isänmaa ovat eräitä aiheita tässä puheenvuorossa, jossa joukko suomenruotsalaisia liberaaleja esittää näkemyksensä ajankohtaisista poliittisista ja kulttuuri-poliittisista kysymyksistä. Teoksen ovat toimittaneet Lars Dufholm, Ralf Friberg ja Nils-Börje Stormbom. Noin 180 s. 540/720 mk.

Ennakkoluuloton, kriittinen ja asiallinen puheenvuoro kristinuskosta, sen jumalakäsityksestä ja siihen vaikuttaneista tekijöistä on herättänyt keskustelua —

Väinö Voipio JUMALAN PUOLUSTUS

»En hyväksy Voipion ajattelua sinänsä, joskaan yllä ei ole ollut mahdollista yksityiskohtaiseen kritiikkiin. Pidän hänen kirjaansa kuitenkin keskustelun lähtökohtana, väittelyn ja huomion arvoisena julkaisuna, sillä totuus on dogmien yläpuolella. (V. O. Veilahti, Aamulehti)

»Hän on vapaa-ajattelijain kantavia voimia ja hän etsimällä etsii tilaisuuksia päästäkseen käymään kirkon kimppuun —» (Kirkko ja Kaupunki)
»Tekijä ei pyri kaatamaan kirkkoa eikä uskontoa, hän vaatii suvaitsevaisuutta ja toisin ajattelevien näkökohtien huomioon ottamista.» (Aarne Kinnunen, Uusi Kuvalehti)

221 s. 680/920 mk.

GUMMERUS

(Jatkuu sivulta 7)

pohjalla? On selvää, että Neuvostoliitto epäilee vahvasti niitä piirejä Suomessa, joiden äänenkannattajat suurin piirtein kriittikittömästi toistavat läntisen liittoutuman väitteitä kylmän sodan propagandataistelussa. Tästä ei tietenkään seuraa, että meidän pitäisi yhtä lailla langeta idän propagandaan.

8. Suomen asema — läntisen tyylin yhteiskuntana, joka on sodan alla itäisen puolustusjärjestelmän osa — asettaa ainutlaatuisen asiallisuuden vaatimuksen suomalaisten maailmanpoliittiselle arvostelukyvyille. Meidän on yhtä objektiivisesti kyettävä näkemään niin itäisen kuin läntisen maailmanpolitiikan todellisuus. Tämä ei ole pelkkä moraalinen vaatimus; se tulee osoittautumaan kansamme säilymisen ehdoksi. Perinteittemme nojalla me olemme taipuvaisia mustaamaan itäisiä aivoituksia ja valkaisuamaan läntisiä. Ja lehdistömme pääosa — kaikista suun tunnustuksista huolimatta — kulkee tätä perinteitten uomaa. Tuskin koskaan on julkisella sanalla ollut Suomessa sellaista vastuuta kuin tällä hetkellä. Sikäli kuin se kansan mielipiteen muodostajana on yksi- ja pintapuolinen, se ei särje vain ikkunoita — kuten Snellman ja Paasikivi totesivat —; se voi jossakin tilanteessa särkeä olemassaolomme.

Siinä määrin kuin lehdistö ei täytä tätä vaatimusta, lankeaa sen täyttäminen lehtien lukijoille. Tuntuu siltä kuin kohtalon kierto olisi heittänyt suomalaiset valtavaan ahoon, jonka tarkoituksena on takoa meistä selkeästi näkevä, kirkkaasti arvosteleva kansakunta.

Ei todella riitä, että tämä hyve on valtion virallisella johdolla.

9. Selkeä arvostelu sanoo, että Neuvostoliitto haluaa meiltä nykyisessä maailmantilanteessa sitä, mitä se sanoo haluavansa: ehdotonta puolueettomuutta rauhan aikana ja sodan uhatessa ehdotonta varmuutta siitä, että tulemme ja pystymme puolustamaan alueemme koskemattomuutta v:n 1948 sopimuksen hengessä. Vanhat emootiomme, ja osa läntistä propagandaa, kuiskaavat meille, että Neuvostoliitto katsoo ajan koittaneen Suomen bolshhevisoimiseen, käyttämällä kavalasti hyväkseen Paasikiven-Kekkosen 'joustavaa' ulkopoliittikkaa. Jos Neuvostoliitto ottaisi tämän tavoitteen ja muuttaisi Suomenpolitiikkansa, se tietää, että tulemme kaikin keinoin puolustamaan yhteiskuntajärjestystämme ja sitomaan siltä melkoiset voimat. Mutta tuntemamme tosiasiat eivät viittaa siihen, että tämä uskomus Neuvostoliiton tarkoituksesta pitäisi paikkansa. Siksi se on tietoisesti torjuttava. Paasikiven aloittama ajattelun ja toiminnan linja on tie, jota voimme kulkea eteenpäin ilman aiheetonta pelkoa.

**UUSIKAA
TILAUS
VUODEKSI
1962!**